

תמצית הש"ס

ערכין י"ב – תמורה ח:

לפרטים - 0527692282

אין פוחתין...

אין פוחתין משה טלאים המבוקרים ממום בלשכת הטלאים, כדי שבת וב' ימים טובים של ר"ה. (ואין הכונה שצריך שיספיקו למימים אלו, שהרי בימים אלו מקריבים גם מוספין, אלא לסמינא בעלמא נקטיה). והיינו כבן בג בג דס"ל שתמיד טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה, דיליף מפסח מצרים. ואפשר להוסיף טלאים כמה שירצו.

י"ג: אין פוחתין משתי חצוצרות וט' כנורות, ואפשר להוסיף כמה שירצו (והיינו ק"כ חצוצרות דכתיב "ועמהם כהנים למאה ועשרים מחצרים בחצוצרות"), והצלצל היה אחד, דכתיב "ואסף במצלתים משמיע", ואף שהיו שני מצלתים כיון שזו עבודה אחת באדם אחד זה נחשב אחד.

אין פוחתין מיי"ב לויים עומדים על הדוכן, כנגד ט' כנורות וב' נבלים וצלצל אחד, דכתיב "הוא ואחיו ובניו שנים עשר", ומוסיפים כמה שירצו.

אין קטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעת שירת הלויים, ולא היו הקטנים משוררים בנבל וכינור אלא בפה, (ואף לר"י שאומר שהכנור במקדש היה של ז' נימון, ושל ימות המשיח של ח' נימון, ושל עולם הבא י' נימון דכתיב "עלי עשור ועלי נבל", ונמצא שכנור הוא נבל, רק לעוה"ב דנפיש נימיה כנבל הוא קרוי נבל). ולראב"ב אין הקטנים עולים למנין ואין עולים לדוכן אלא עומדים בארץ וראשיהם בין רגלי הלויים והיו נקראים צוערי הלויים לפי שהיה קולם דק, ולתנא דברייתא היו נקראים סועדי - עוהרי הלויים.

יש בערכין:

להקל ולהחמיר

יש בערכין להקל ולהחמיר, כיצד המעריך אדם בין נאה שבישראל בין כעור שבישראל נותן נ' סלע. ואם אמר הרי דמיו עלי נותן את שווי. ולר"מ שעכו"ם נערך ולא מעריך, נקט התנא נאה שבישראל כדי ללמד אגב אורחא שאסור לומר כמה נאה כנעני זה. והא דקתני כעור שבישראל י"ל הטעם כיון דקאי בישראל. עוד י"ל שכיון שההמשך מדבר בשדה אחוזה ששייך רק בישראל נקט ישראל.

יש בשדה אחוזה להקל ולהחמיר- המקדיש קרקע יקרה או זולה נותן דמי פדיונה זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, ושיעור זה הוא גם בשדה הראויה לגפנים או קנים או אילנות. ובשדה מקנה נותן את שווי, דכתיב "במכסת", ולר"א אף שדה מקנה נפדה כשדה אחוזה, דילפינן וחשב וחשב משדה אחוזה, וההבדל בניהם הוא שבשדה אחוזה נותן חומש ובשדה מקנה אינו נותן חומש. הגמ' ("ד:): דנה אם רבנן לומדים גז"ש זו לענין שצריך להוסיף חומש או לא, ורבא אומר שרבנן לא לומדים שצריך להוסיף חומש משום ששדה אחוזה ומקדיש ביתו הוו ב' כתובים הבאים כאחד שאינם מלמדים, ובברייתא איתא שלומדים מערכין שבשדה מקנה אינו מוסיף חומש, דכתיב "במכסת הערכך".

שנת החורבן למנין השמיטין

לרבי יוסי חורבן בית ראשון היה במוצאי שביעית.

הגמ' מחשבת דבר זה לפי סדרי המאורעות המוזכרות בספרי הנביאים ובחז"ל.

חורבן בית ראשון- כתיב "בעשרים וחמש שנה גלותינו (גלות יהויכין שהיתה י"א שנה לפני החורבן), בראש השנה באחד לחודש (והיינו היובל), בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר". ולכאן מבואר שהיובל היה י"ד שנה אחרי החורבן, ונמצא שהחורבן היה בשביעית עצמה. וצ"ל שהכונה י"ד שנה אחרי השנה של החורבן, שזה היה מוצאי שביעית, והיה זה בשנה הכ"ו לגלות יהויכין, אלא שהכתוב לא מונה את השנה שגלו בה. והגלות הראשונה היתה בשנה השביעית לכיבוש יהויקים שהיא השנה השמינית למלכות נבוכד נצר (שבשנה הראשונה כבש את ניונה ובשניה את יהויקים), והגלות השניה בזמן החורבן היתה בשנה הי"ח לכיבוש יהויקים שהיא השנה הי"ט למלכות נבוכד נצר.

י"ב: חורבן בית שני- לל"ק אף חורבן בית שני היה במוצאי שביעית, והיינו לשיטת ר"י ששנת היובל עולה גם למנין היובל הבא, שהרי בית שני היה ת"כ שנים, וחי' יובלות זה שצ"ב שנים, נמצא ששנת הת"כ לבנין הבית היתה בשמיטה הרביעית ליובל הבא, ובמוצאי שביעית חרב הבית. אבל לרבנן ששנת היובל אינה עולה ליובל הבא, א"כ ת' שנים הם ח' יובלות, והשנה הכ' היא שנה שישיית לשמיטה.

ולפי ר"י ששנת היובל עולה למנין היובל הבא הא דתניא שישראל מנו י"ז יובלות עד גלות בבל, שביט ראשון נבנה ת"מ שנים אחרי שנכנסו לארץ וחרב אחרי ת"י שנים, ולרבנן אם מורידים י"ד שנים של כיבוש וחלוקה יוצא שחורבן בית ראשון היה בשנת ט"ו ליובל, ולר"י שי"ז יובלות אינם נמנים בפני עצמם, צ"ל שהשנים שהגלה סנחריב את עשרת השבטים עד שהחזירם ירמיה לא נמנו ליובל.

ולשישנא בתרא איירי לרבנן, ובאמת חורבן בית שני לא היה במוצאי שביעית, כמו שמה שנאמר שהחורבן היה בזמן משמרת יהויריב לא שייך בבית שני, (שהרי עלו מהגולה משמרות ידעיה וחרים פשחור ואימר, והנביאים חילקום לכ"ד משמרות, וידעיה זכה בגורל עם שש חבריו להיות ראשון ואח"כ חרים וחבריו ואח"כ פשחור וחבריו ואח"כ אימר וחבריו, ותקינו שידעיה יהיה תמיד הראשון).

י"ג: רב אשי מיישב שרק ו' שנים אחרי בנין בית שני קידשו עזרא והתחילו למנות שמיטין ויובלות.

מולן שכבשו שבע שנים וחילקו שבע שנים- כלב אמר "בן מ' שנה אנכי בשלוח משה עבד ד' אותי מקדש ברנע לרגל את הארץ וכו', ועתה הנה אנכי היום בן פ"ה שנה", וכיון שהקמת המשכן ושליחת המרגלים היו בשנה השניה ליציאת מצרים נמצא שכשנכנסו לארץ היה כלב בן ע"ח, ונמצא שחלוקת הארץ התחילה רק שבע אחרי שנכנסו. וחלוקת הארץ לקחה ז' שנים, או משום שאם כבשו שבע גם חילוק שבע, או שאם לא חילקו שבע נמצא שנבואת יחזקת הנ"ל י"ב. שהיתה י"ד שנים אחרי החורבן לא היתה בשנת היובל.

המקדיש שדה מלאה אילנות - לרב הונא בעין יפה הוא מקדיש, ולכן צריך לפדות את האילנות בשוים ואת הקרקע זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף. והא דאיתא בברייתא שאם הקדיש ג' אילנות מפוזרים בשיעור שיש עשרה בבית סאה, הרי הוא מקדיש גם את הקרקע והאילנות שביניהם, ופודה בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, וא"צ לפדות את האילנות מתחילה, היינו כר"ש שמקדיש בעין רעה מקדיש, (כדמצינו שר"ש המקדיש שדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה), ואם היו האילנות צפופים יותר או מפוזרים יותר או שהקדישם בזה אחר זה, לא הקדיש את הקרקע והאילנות שביניהם, ואם הקדיש אילנות ואח"כ קרקע, פודה את האילנות לפי שוים ואח"כ את הקרקע בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף.

הגמ' שואלת שהרי ר"ש סובר הפדיון נקבע לפי שעת פדיון, כדמצינו שר"ש ור"י הלוקח שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו דינה כשדה אחוזה, ור"מ רק אם מת אביו ואח"כ הקדישה דינה כשדה אחוזה, ומבואר שר"ש הולכים לפי שעת הפדיון. והגמ' דוחה שלא הולכים אחרי שעת הפדיון, ור"ש דורש דין זה מזדכתיב "משדה" ולא כתיב שדה.

ד"ד: הקדש ומכר בטרשים - המקדיש שדה טרשים פודה אותה בשוויה, כיון שאינה "בית זרע", ואם לא גאלה היא יוצאה ביובל, כיון שלענין היציאה כתיב "שדה". והמוכר שדה טרשים יכול לגאול לפני ב' שנים, דכתיב "במספר שני תבארות" ואין כאן תבארות, ואם לא גאלה היא חוזרת ביובל, כיון שלענין החזרה ביובל כתיב "ושב לאחוזתו".

הקדש ומכר באילנות - המקדיש אילנות פודה אותם בשוים, דכתיב "בית זרע" ולא אילנות, (ומה שמצינו שהמוכר דקל לחבירו קנה משיפולא ועד תהומא, היינו בבא מחמת טענה), ואם לא גאלם אינם יוצאים ביובל, דכתיב "והיה השדה" ולא אילנות, ואם מכר אילנות אין נגאלים פחות מב' שנים, דאילנות הם בכלל "שני תבארות", אבל אם לא גאלם אינם חוזרים ביובל, דאינם בכלל "ושב לאחוזתו".

יש בשור המועד שהמית את העבד להקל ולהחמיר, משלם ל' סלעים בין בנאה בין בכעור, אבל המית בן חורין נותן שוויו, ובחבלה בין בעבד בין בבן חורין נותן נזק שלם. ושור תם שהמית פטור, ואם הזיק אדם לר"ע משלם נזק שלם.

יש באונס ומפתה להקל ולהחמיר שמשלם חמישים סלעים בין בגדולה שבכהונה בין בקטנה שבישראל. ולענין בושת ופגם הכל לפי המבייש והמתבייש, ואין הבושת ופגם כלולים בחמישים סלעים, דכתיב "תחת אשר עינה" מכלל דאיכא בושת ופגם, ולרבא דכתיב "ונתן האיש השוכב עמה" הנאת שכיבה חמישים מכלל דאיכא בושת ופגם.

ט"ו: יש במוציא שם רע להקל ולהחמיר, שמשלם מאה סלע בין בגדולה שבכהונה בין בקטנה שבישראל. נמצא האומר שמשלם מאה סלע, חמור מהעושה מעשה שמשלם חמישים סלעים. (ואין לומר שהחומרא היא משום שהיה יכול לחייבה מיתה, דהא כתיב שהעונש הוא "כי הוציא שם רע"). וכן מצינו שלא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע, ואין לומר שעדיין לא נתמלאה סאתן (שהרי אין הקב"ה נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו), דכתיב "וינסו אותי זֶה עשר פעמים" (שניים בים בירידה שאמרו "המבלי אין קברים", ובעליה שאמרו שכשם שהם עולים מצד אחד מצרים עולים מצד שני ואמרו הקב"ה לשר של ים לפולטם, ואמר כלום עבד שנותן לו רבו מתנה חוזר ונוטלה ממנו, ואמר לו הקב"ה שיתן לו אחד ומחצה שבהם ונחל קישון ערב. ושניים במים במרה דכתיב "וילונו העם על משה", ובברפידים דכתיב וירב העם עם משה". ושניים במן שיצאו ללקוט מן בשבת ושהותירו מן המן. ושניים בשלו שאמרו "בשבתנו על סיר הבשר" ושהתאוו תאוה". אחת בעגל ואחת במדבר פארן), על זה נחתם גזר דין. ואם המרגלים שהוציאו שם רע על עצים ואבנים נענשו כך, המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה, ועל זה נענשו (ולא על מה שאמרו "כי חזק הוא ממנו" כביכול בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם) דכתיב "וימותו האנשים מוציא דיבת הארץ רעה".

ט"ז: חומר עוון לשון הרע - הקב"ה עשה את כל האברים זקופים ומבחוץ ואת הלשון שוכב ומבפנים, ועשה חומה של עצם וחומה של בשר, ועל זה נאמר "מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה". כל המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר, ונגעים באים עליו, ומגדיל עוונות עד לשמים, וראוי לסוקלו באבן, והקב"ה אומר שאינו יכול לדור עמו בכפיפה אחת (וי"א שזה נאמר על גסי הרוח), והקב"ה אומר לשר של גיהנום אני יענישנו מלמעלה ואתה תענישנו מלמטה, ומגדיל עוונות כנגד ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, והורג למספרו ולמקבלו ולמי שמספרים עליו, ועל לשוה"ר נאמר "מות וחיים ביד הלשון" שהלשון ממיתה כיד ואף יותר מיד שממיתה אף מרוחק.

לעתיד לבוא מתקבצות כל החיות ובאות לפני הנחש ואומרות לו שכל החיות טורפות ואוכלות אבל לך אין הנאה, אמר להם מה יתרון לבעל הלשון.

מה תקנתו של מספר לשון הרע - אם הוא ת"ח יעסוק בתורה, ואם הוא עם הארץ ישפיל דעתו, וי"א שזה תקנה שלא יספר לשון הרע, אבל אם כבר סיפר כבר כרתו דוד ברוח הקודש.

האומר איכא נורא בני פלניא, לרבה הרי זה לשון הרע, ולאביי אינו אלא גילוי מילתא, ורק האומר היכא משתכח נורא אלא בי פלניא שיש שם בשר ודגים הרי זה לשון הרע.

לרבה כל דבר שנאמר בפני האדם שמספר עליו אינו לשון הרע, וטען אביי שהאומר בפניו הרי זה חוצפה ולשון הרע, וענה לו רבה שכונתו שאינו אומר דבר שלא היה אומר בפני אותו אדם שעליו דיבר. עוד אמר רבה שדבר שנאמר בפני שלשה אין בו משום לשון הרע, מפני שהוא עתיד להתפרסם. וכתבו התוס' דאיידי בדבר שאפשר לפרשו שאינו גנות, אבל גנות אין לאומרה אפי' בפניו.

ט"ז: מתי אין לספר דברים טובים - אין לספר כמה אירחו אותו יפה, מפני שיבואו אנשים ויאנסו אותו. וכן אין לספר בטובתו של חבירו, מפני שמתוך טובתו בא לידי רעתו.

נגעים באים על לשון הרע ושפיכות דמים ושבעת שוא וגילוי עריות וגסות הרוח וגזל וצרות עין. והא דאיתא להלן שהמעיל מכפר על לשון הרע היינו היכא דלא אהנו מעשיו שלא נתקוטט על ידו.

כפרת בגדי כהונה - כנתנת מכפרת על שפיכות דמים (והיינו היכא דידוע מי הרגו, ואינו חייב מיתה משום שהרג במזיד בלי התראה, והיכא שאין ידוע מי הרגו עגלה ערופה מכפרת), מכנסים מכפרים על גילוי עריות, מצנפת מכפרת על גסי הרוח, אבנט מכפר על ההורוי הלב, חושן מכפר על הדינים, אפוד מכפר על עבודה זרה, מעיל מכפר על לשון הרע (והיינו לשון הרע שפרהסיא, אבל שבצינעא הקטורת מכפרת), ציץ מכפר על עזי פנים.

ט"ז: נשתנה מצורע משאר טמאים לישב מחוץ למחנה, משום שהבדיל בין איש לאשתו או בין איש לרעהו. ונשתנה שנביא ב' ציפורים לטהרתו, דכיון שעושה מעשה פטיט - קול היוצא בחשאי יביא קרבן פטיט - ציפורים שצועקות בכל שעה.

לא תשנא את אחיך בלבבך - אין הכונה שלא להכותו או לקללו, אלא בשנאה שבלב.

תוכחה - הרואה דבר מגונה בחבירו חייב להוכיחו, ואם לא קיבל יחזור ויוכיחו, אבל אם פניו משתנים לא יוכיחו. ואמר ר"ט תמה אני אם יש בדור הזה מי שמקבל תוכחה, לפי שאם אומר לו טול קיסם מבין שינך משיב לו טול קורה מבי עיניך. ורבא"ע אמר תמה אני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח. וריו"ח בן נורי אמר שהיה קובל הרבה על ר"ע בפני ר"ג בריבי, ור"ע קיים "הוכח לחכם ויאחבק". עונה שלא לשמה (כגון שאמרו שהוא מצער מישהו והיה יכול לומר שזה בגלל שעשה דברים שאינם הגונים ולא אמר כך מפני כבוד אביו) עדיפה מתוכחה לשמה, שהרי עונה גדולה מכולם, ולעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. חיוב תוכחה הוא עד הכאה, וי"א עד נזיפה, וי"א עד קללה, ושלשתם למדו מ"ויוחר אף שאול ביהונתן וכו'".

לא ישנה אדם באכסניא שלו, מפני שהוא פוגם ונפגם. אמנם אם בעה"ב מכה אותו או שנוטל כליו יכול לשנות, ואם מכים את אשתו, לשמואל לא ישנה כיון שאותו לא מצערים, ולרב ישנה כיון דאתי לאיטרודי. ואם אין האכסניא קבועה, לרב יכול לשנות, ולרבי יוסי בר חנינא לא ישנה.

לא ישנה אדם מאומנותו ומאומנות אבותיו.

עד היכן תכלית יסורים – הנה שנינו שמי שעברו עליו מ' יום בלא יסורים קיבל עולמו, וי"א שפורענות מזומנת לו, עד היכן זה נחשב יסורים לענין זה, י"א שארגו לו בגד ללבוש ואינו מתאים למידותיו, וי"א שנתכוונו למזוג לו בחמין ומזוגו לו בצונן או איפכא, וי"א אפי' נהפך לו חלוקו, וי"א אפי' הכניס ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים (אבל איפכא לא כיון שאין טירחא להחזיר).

י"ז אלמלא בא הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב בדין אין יכולים לעמוד מפני התוכחה.

מנהיגי הדור מנהיגים בקפדנות או בנחת לפי אותו דור, אמנם לענין צדיקים ורשעים מצינו שצדקיה היה צדיק ודורו רשעים, והיוקים היה רשע ודורו היו צדיקים.

השג יד:

דין עני ועשיר בערכין ובקרבנות

אם הולכים לפי הנודר או לפי מי שנדרו עלי – השג יד היינו שאם עני העריך עשיר הוא נותן ערך עני, דכתיב "אשר תשיג יד הנודר", אבל עשיר שהעריך עני נותן ערך עשיר. אבל לגבי קרבנות האומר קרבנו של מצורע זה עלי, מביא קרבן לפי המצורע ולא לפי הנודר, והיינו היכא שגם הוא עני וגם המצורע עני, דכתיב "ואם דל הוא ואין ידו משגת", אבל אם המדיר עשיר והמצורע עני או שהמדיר עני והמצורע עשיר מביא קרבן עשיר. ולרבי אף עשיר שאמר ערכי עלי ושמעו עני ואמר מה שאמר זה עלי, נותן ערך עשיר.

י"ז: עשיר והעני או עני והעשיר נותן ערך עשיר, דכתיב "אשר תשיג יד הנודר". ולר"י עני שהעשיר וחזר והעני נותן ערך עני, דכתיב "ואם מך הוא מערכך" עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו. ובקרבנות אינו כן אלא הולכים לפי שעת הבאת קרבנותיו, לר"ש הולכים אחר זמן הבאת החטאת, ולר"י אחר האשם, ולראב"י אחר הבאת הציפורים, ונחלקו בהא דכתיב "אשר לא תשיג ידו בטרתו" אי איירי במכפר והיינו חטאת או דאיירי במכשיר והיינו אשם או דאיירי בדבר הגורם טהרה והיינו ציפרים.

אמנם בהא דכתיב "הוא עד" לא דורשים שיהא כשר מתחילתו ועד סופו, שהרי המעיד ונעשה חתנו או שנתחרש או נסתמא או נשטתה פסול, אבל אם חזר להכשרו כשר, דשאני התם דכתיב "או ראה" "ואם לא יגיד" בראיה והגדה תלה רחמנא. ומ"והוא עד" לומדים שאם השביע קבוצה שאם הם יודעים עדות יעידוהו ונשבעו אין שניים מתוכם שיועדים חייבים, אמנם אם ייחד את עדי חייבים.

י"ח מעריך שהוא עני ואביו גוסס ויש לו ממון רב דינו כעני, ולא אמרינן רוב גוססים למיתה.

שיטת ר"א שמשערים עני אחרי שמורידים דבר הנצרך לו לפרנסתו, כגון צמד לאיכר או חמור לחמור, וכן ספינה המושכרת ביד אחרים, (והשכירות לא נחשבת, כיון שאינה משתלמת אלא לבסוף).

שיעורי ערכין

שיעור ערכין המשתנה בין ילד לזקן ובין איש לאשה, הולכים לפי הנערך ולא לפי המעריך, ואם השתנה גילו בין הערך לתשלום, הולכים לפי שעת הערך, דכתיב "כערכך", אף שהאומר דמי עלי הולכים לפי שעת נתינה.

דין יום שנשתנה ערכו – יום ל' ושנת חמש ושנת עשרים כלמטה מהם, כדמצינו בשנת שישים דכתיב "ואם מבן שישים שנה ומעלה", ואף שזה

לחומרא וזה לקולא, לומדים גז"ש שנה שנה (זהו מופנה). ולרבי אלעזר דינו כלמטה מהם עד חודש ויום אחד אחרי השנים הללו, דילפינן גז"ש מדכתיב "מבן חודש ומעלה".

י"ח: ואף לרבי דהא דכתיב "מיום הראשון עד יום השביעי" ו"מראשו ועד רגליו" היינו "עד" בכלל, (ולת"ק לומדים מדכתיב "עד יום האחד ועשרים לחודש בערב" שהיום השביעי בכלל, ובצדעת אין ראשו ורגליו בכלל), שאני הכא דכתיב "ועד בן חמש שנים" וא"כ לא היה צריך לכתוב "מבן חמש שנים"

שנים שהם מעת לעת – שנה האמורה בקדשים דכתיב "בן שנתו", שנה האמורה בבתי ערי חומה דכתיב "שנת ממכרו", שתי שנים שבשדה אחוזה דכתיב "שני תבואות", שש שבעבד עברי דכתיב "שש שנים יעבדו ובשביעית", ושבת בן לענין ערכין ולענין הדינים שבנדה פרק יוצא דופן.

י"ט: נקיבה זקינה ערכה שליש מערכה הקודם, וזכר ערכו פחות משליש מפני שזקן הוא שבר בבית וזקינה היא אוצר.

האומר משקלי עלי:

שומת ערכין

האומר משקלי עלי – אם אמר בסתמא יכול לפטור את עצמו בכל דבר הנשקל, ואם רגילים לשקול באותו מקום כופרא יכול לפטור עצמו בכופרא אע"פ שיש שמוודים ולא שוקלים, ואם רגילים לשקול באותו מקום בצלים יכול לפטור עצמו בבצלים אע"פ שאחרי השקילה מוסיפים עוד ב' או ג' בצלים. ואם אמר משקלי בכסף או בזהב עלי, יתן כמו שאמר. ואם הנודר הוא אדם חשוב אע"פ שלא פירש צריך לתת לפי כבודו.

האומר משקל ידי עלי – לר"י ממלא חבית מים, ומכניס ידו לתוכה עד מרפקו (מדאורייתא קיבורית כולה בכלל יד, שהרי תפילין דכתיב בהו "ידך" מניחם על הקיבורית, ובקידוש ידים ורגלים הלכה למשה מסיני שהכונה עד הפרק, אבל בנדירים הולכים אחר לשון בני אדם), ושוקל בשר חמור שהוא כמשקל בשר אדם, (וזכר לדבר כתיב "אשר בשר חמורים בשרם"), עם עצמות וגידים שאין משקלם שווה למשקל הבשר, ונותן אותו לתוכה עד שתתמלא החבית ונותן לפי אותו משקל. וה"ה באומר משקל רגלי עלי מכניס רגלו לחבית עד הארכובה וכו', (מדאורייתא בעלי קבין שנחטכה כף רגלם ונותנים שוקם לתוך קב פטורים מעליה ל"רגל", אמנם בנדירים הולכים אחר לשון בני אדם. ולענין חליצה אם חלצה מהארכובה ולמטה חליצתה כשרה, דכתיב "מעל רגלו", אבל למעלה מארכובה לא דהוי מעל דמעל. לרב פפא מוכח מכאן שעצם האיסתיוורא ירדת עד למטה, ולרב אשי אין ראייה). ואף שא"א לדקדק כמה בשר וגידים ועצמות יש, מ"מ מדקדקים כמה שאפשר. ולרבי יוסי כיון שא"א לדקדק לגמרי, שמין כמה היד או הרגל ראויה לשקול.

האומר קומתי עלי נותן שרביט שא"א לכופפו, בשיעור גובהו. ואם אמר מלא קומתי עלי נותן שרביט שאפשר לכופפו, ולר"ע דדריש לישנא יתירא (וכדאמר שהמוכר בית שהדין הוא שלא מכר בו ודות, צריך ליקח לו דרך, אא"כ אמר לו חוץ מהבור והדות), אף במלא קומתי עלי נותן שרביט שא"א לכופפו.

י"ט: כמה ספיקות – האומר עומדי עלי אם הכונה לשרביט קומתו או לא. האומר רוחבי או עובי עלי אם הכונה לשרביט רחב או עבה כמוהו, או שהכונה לאורך כמידת רוחבו או עוביו. האומר הקפי עלי אם הכונה לשרביט נכפף ואורכו כהקפו, או שהכונה לעבה כהקפו.

האומר דמי ידי עלי שמין כמה עבד שווה היד, ובזה נדר חמור מערכין שהאומר ערך ידי עלי אינו חייב כלום עד שיאמר על דבר שהנשמה תלויה בו. לרבא השומא כמו בניזיקין כמה שווה עבד עם יד ובלי יד, ולאבי שמין כמה שווה עבד שידו אחת נשארה של רבו הראשון. ורבא מסתפק היכא שאמדוהו לנזקין בשלשה ואמר דמי עלי, אם צריכים לחזור ולאומדו בעשרה כנדר או לא. ואת"ל שחוזרים ואומדים אותו בעשרה, יש להסתפק מה הדין כשנדר פעמיים, אם אומדים פעם נוספת שמא השביח בינתיים או לא. וכן ילה"ס היכא שנדר פעמיים ועדיין לא אמדוהו, אם מספיק לאומדו פעם אחת ויתן פי

שניים או לא. ואת"ל שאומדים אותו פעמיים ילה"ס מה הדין כשאמר שני דמי עלי, אם גם בזה אומדים אותו פעמיים או לא. ואת"ל שיש לאומדו פעמיים ילה"ס היכא שאמדוהו סתם ואח"כ נדר, אם צריך לחזור ולאומדו דבעי כוונה לאומדנא או לא, ואין להוכיח ממה שאם אמר דמי עלי ומת, אין היורשים חייבים לתת לפחות ד' זוזי שודאי היה שוה, דשאני התם שלא היתה כלל אומדנא.

עוד בדני ערכין ונדרים

ב. מתי חייבים היורשים לשלם - האומר ערכי עלי ומת יתנו היורשים ערכו, וכן אם אמר ערכו של פלוני עלי ומתו שניהם, יתנו היורשים ערכו, אבל בדמי עלי ומת הנודר, או בדמיו עלי ומת הנידר, היורשים פטורים כיון שאין דמים למתים. הגמ' אומרת שאין מכאן ראייה שמלוה על פה גובה מן היורשים, או שמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר, די"ל דאירי שעמד בדין, ומ"מ בדמי עלי פטורים, כיון דמחוסר אומדנא. ואף האומר ערכו של פלוני עלי איירי בעמד בדין, וקמ"ל שבדמיו של פלוני עלי אף שלא אמדוהו, נכסיו השתעבדו ע"י ההעמדה בדין, והאומדנא היא גילוי מילתא בעלמא.

האומר ערך ידי עלי וכדו' לרבנן לא אמר כלום, ולר"מ נותן דמי ידו. טעמא דר"מ משום שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, דאדם יודע שאין ערך לידו וכוונתו לדמים, ולחכמים אף שאין אדם מוציא דבריו לבטלה פטור משום שלא התנדב כדרך המתנדבים. אבל אמר ערך כבדי ועליו וכדו' בדבר שהנשמה תלויה בו (לאתווי מן הארכובה ולמעלה) נותן ערך כולו, דכתיב "נפשתי".

וכן **האומר חצי ערכי עלי** או חצי דמי עלי, נותן חצי ערכו או חצי דמיו, אבל האומר ערך חצי עלי או דמי חצי עלי, נותן ערך או דמי כולו, כיון שהנשמה תלויה בחציו (לאתווי מן הארכובה ולמעלה), וכתיב "נדר בערך נפשתי", ולרבי יוסי ברבי יהודה אף האומר חצי ערכי עלי לוקה בכך שנותן ערך שלם, גזירה אטו ערך חצי.

הנדרים חלים על בהמה חיה ועוף שאמר אמר דמי בהמתי עלי חייב, ואין בהם דין השג יד, אבל ערכין אינם חלים על בהמה חיה ועוף, ונדונים בהשג יד.

ג. האומר שור זה עולה או בית זה קרבן, השור הקדש ומועלין בו, ואם מת השור או נפל הבית, פטור מלשלם.

ואם אמר שור זה עלי עולה או בית זה עלי קרבן, השור הקדש ומועלין בו, ואם מת השור ונפל הבית חייב לשלם. ואמר חייב בר רב שזה דווקא בהוסיף לומר דמי שור וכו', דאל"כ "עלי" הכונה שעליו להביאו. והא דאיתא בברייתא שאם אמר דמי שור עולה, השור חולין ואין מועלין בו, ואם מת או נגנב אינו חייב באחריותו אבל חייב באחריות דמיו, איירי באמר לכשיבואו דמיו יקדשו, וכר"מ דס"ל אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.

כ"א. המשכיר בית לחבירו ונתננע, אע"פ שחלטו כהן לנתצו אומר לו הרי שלך לפניך, ואם נתצוהו חייב להעמיד לו בית אחר, ואם הקדישו השוכר לא חל ההקדש, דכתיב "איש כי יקדיש את ביתו קודש" מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו, ואם הקדישו המשכיר אסור לשוכר לדור בו, ואם דר בו מעל ויצא השכר לחולין, ואם אמר המשכיר שכשיבוא השכר יקדש אין ההקדש חל כיון שהשכר לא בא לעולם, ולר"מ דס"ל אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, נותן את השכר להקדש.

על איזה חיוב ממשכנים

חייבי ערכין ממשכנים אותם.

חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנים אותם, מלבד חטאת נזיר שממשכנים אותם, משום שיש לחוש שיפשע בהבאתה, כיון שאם יגלח על אחד משלשת קרבנותיו יצא, ואם נזרק עליו דם אחד מן הקרבנות מותר לשתות יין ולהטמא למותם.

חייבי עולות ושלמים ממשכנים אותם שמא ישאה מלהקריבם, כיון דכתיב "קריב אותו" בעל כרחו, ואף דבעינן שביא הקרבן "לרצונו", כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, (וכמו שבגיטי נשים כופין אותו לגרש עד שיאמר רוצה אני. אמנם היכא דמסר מודעה שאינו נותן מרצונו לא היה גט עד שיבטל את המודעה). והיכא שחבירו הפריש את הקרבן, לשמואל בעולה ושלמים צריך

להפרישה לרצונו, וכיון שהודיעו בשעת הפרשה א"צ להודיעו בשעת כפרה, וחטאת ואשם צריך דעת אף בשעת כפרה. ולעולא בין חטאת בין עולה צריכים דעת בשעת הקרבה, אבל בשעת הפרשה א"צ דעת אלא בחטאת ואשם.

עולת מצורע אין ממשכנים עליה, כיון שהעולה מעכבת בטהרה כמו החטאת והאשם.

עולת יולדת אף שהתורה הקדימה הבאת העולה לטהרת היולדת, אין היא מעכבת בכפרה אלא החטאת, וממילא ממשכנים עליה.

שום היתומים:

גבית חוב וכדו' מיתומים

כ"א: שום היתומים - ב"ד היורדים לנכסי יתומים להגבותם לבעל חוב, שמיין את הקרקע, ומכרזים ל' יום שכל הרוצה לקנותה יבוא לקנותה, ל' יום, ובהקדש ס' יום, דברי ר"מ. ולר"י שום היתומים ס' יום ובהקדש צ' יום. ולחכמים בשניהם ס' יום. ורב חסדא פסק כר"מ ששום היתומים ס' יום, ואף שר"מ אמר ל' יום, הני מילי ברצופים, אבל בשני וחמישי מכרז ס' יום, ואף שבס' יום יש י"ח ימי שני וחמישי, מ"מ כיון שהזמן נמשך יותר, סגי בזה.

ומכרזים בבוקר ובערב, בבוקר בשעת יציאת הפועלים, כדי שמי שרוצה לקנות יאמר לפועלים שיבדקו את השדה עבורו, ובערב בשעת חזרת הפועלים, כדי שיזכור לשאול אותם מה ראו בבדיקתם.

מכרזי ואומר שדה פלוני בסמינייה ובמצריה כך היא יפה (-לעשות תבואה), וכך היא שומא (-ששמו אותה הבי"ד), כל הרוצה ליקח יבוא ויקח. ומפרש בהכרזה אם היא נמכרת לצורך כתובת אשה או בעל חוב, משום שיש מי שנח לו לשלם לבעל חוב, מפני שאינו מקפיד על המטבעות ולוקח מטבעות שבורות וחסרות, ויש מי שנח לו לשלם לאשה, כיון שמוכנה לקבל מעט מעט.

כ"ב. מתי נזקקים לנכסי יתומים-

לרב אסי נזקקים רק אם ריבית אוכלת בהם, אבל לא לכתובת אשה, כיון שהיתומים מקבלים את מעשה ידיה. ולריו"ח נזקקים אף לכתובת אשה, כיון שבינתיים צריכים לתת לה מזונותיה, ולפעמים מעשה ידיה אינם מספיקים למזונותיה. ולאמימר טעמא דלריו"ח אינו משום מזונות, אלא משום חינא, וממילא אף בגרושה נזקקים לכתובה.

והא דתני במתני' שום היתומים, לריו"ח ניחא דאיירי בכתובת אשה, ואיירי שתבעה כתובתה בב"ד שכבר אין לה מזונות, וממילא אין הפסד במה שממתנינים עם ההכרזה, ואף שכשאין הפסד אין נזקקים לנכסי יתומים, הכא כיון שהוזקקו לתביעתה כדי להפסידה מזונותיה נזקקים אף לגבית הכתובה. ולרב אסי אין לומר דאיירי בכתובה שהרי אין נזקקים לכתובה, ואין לומר דאיירי בבעל חוב ישראל, שהרי אין נותנים לו לקחת ריבית, וצ"ל דאיירי בבעל חוב עכו"ם שקיבל עליו לדון בדיני ישראל להמתין ימי ההכרזה בלא ריבית, ולא קיבל לדון בדיני ישראל לענין שלא ליטול ריבית כלל.

וכן הא דתני שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית, לריו"ח איירי בכתובת אשה, וכר"מ שבגביה מן הבעל גובה כתובה מבינונית, ולרב אסי איירי בבעל חוב עכו"ם שקיבל עליו לדון בדיני ישראל ולגבות מזיבורית, ולא קיבל עליו שלא ליטול ריבית.

והא דאיתא בברייתא שמכרזים גם ע"מ ליתן לאשה כתובתה, לרב אסי צ"ל שהבעל הודה בשעת מיתתו. ולפי זה גם בהנ"ל י"ל דאיירי שהבעל חוב הודה ואיירי בבעל חוב ישראל.

למה לא גובים מנכסי יתומים - רב נחמן נהג שלא לגבות מנכסי היתומים את חובות אביהם, לרב פפא הטעם משום שפריעת בע"ח מצוה והם פטורים ממצוה עד שיגדלו, ולרב הונא בריה דרבי יהושע שמא תפיס אביהם צרי לבעל חוב, וכן הלכה. ונ"מ היכא שהאב הודה, וכן היכא שנידו את האב ומת בנידויו. אמנם לאחר ששמע רב הונא שרב אמר שיתומים שנהנים מדבר שאינו שלהם לזילו בתר שביקיהו, היה נזקק לגבות מהם חוב.

כ"ב: ולרוב לא גובים מנכסי יתומים שמה פרע וכתב לו שובר. והא דתנן בכתובות שלרב נחמן בעל חוב גובה בשבועה שלא בפני הלוח ולא חיישין לשובר, התם הטעם כדי שלא יהא כל אחד נלווה מעות והולך ויושב במדינת הים.

והא דתני במתני' שום היתומים ס' יום, וכן הא דאיתא בברייתא שמכריזים שהמכירה היא ע"מ לפרוע חוב, לרב הונא בריה דרבי יהושע איירי כשהאב הודה, ולרב פפא איירי בנכרי שקיבל עליו לדון בדיני ישראל לענין הכרזה, ולא קיבל עליו לדון בדיני ישראל לענין להמתין עד שיגדלו.

לרוב הלכתא שאין נזקקים לנכסי יתומים, ואם אמר תנו נזקקים, ואם אמר לתת להם שדה או מנה מסוימים אין מעמידים להם אפוטרופוס, אבל בשדה סתם ומנה סתם מעמידים להם אפוטרופוס. ולנהרדעי אף בשדה ומנה זו מעמידים להם אפוטרופוס, מלבד בנמצא שאין השדה שלו. ולהלכה אין נזקקים לנכסי יתומים אלא באמר תנו, ומעמידים להם אפוטרופוס מלבד בנמצא שאין השדה שלו.

חשש הערמה בגבית כתובה מאחרים

כ"ג: המקדיש נכסיו והיה חייב לאשתו כתובה, לר"א כשהוא מגרש אותה צריך לידור הנאה ממנה, שמה כוונתו להוציא כתובתה מההקדש ולהחזירה, ולרבי יהושע א"צ לידור ממנה הנאה.

הגמ' מבארת שנחלקו אם חוששים שאדם עושה קנוניא על ההקדש, (ומה שאמר רב הונא ששכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר שמנה אחד שבידו הוא של פלוני נאמן, זה לא תלוי במחלוקת הנ"ל, משום שבשכיב מרע לכו"ע אין אדם עושה קנוניא על ההקדש, דאין אדם חוטא ולא לו.)

הגמ' רצתה לבאר שלכו"ע בבריא חוששים לקנוניא, ונחלקו אם נדר שהודר ברבים יש לו הפרה וממילא לא יעזור שידור הנאה, או שאין לו הפרה. או שנדר שהודר ברבים לכו"ע יש לו הפרה, והכא איירי בנדר על דעת רבים, ונחלקו אם יש לו הפרה. והגמ' דוחה שאמימר אמר שנדר שהודר ברבים יש לו הפרה, ועל דעת רבין אין לו הפרה.

הגמ' מבארת שנחלקו אם יש שאלה בהקדש, וכמו שנחלקו ב"ש וב"ה שלב"ש הקדש טעות הקדש ולב"ה אינו הקדש. וכן מבוואר בברייתא.

הערב לאשה בכתובתה וגירשה בעלה, לרשב"ג דירונה הנאה, שמה כוונתו להוציא כתובתה מהערב ולהחזירה. הגמ' אומרת שאם האב ערב לכלתו על כתובת בנו, יש להשיא עצה לבן שיגרש את אשתו שלא בבי"ד (כדי שלא ידירוהו הנאה מאביו) והיא תתבע את הכתובה מאביו. ואף שהמשיא עצה למכור נכסים באומר נכסי לך ואחר כך לפלוני, שאם מכר אין לשני אלא מה ששייר ראשון, הרי הוא רשע ערום. שאני הכא שהערב הוא אביו, וכן שאני הכא שהוא ת"ח.

כ"ד: ואף שערב על כתובה אינו משתעבד, דמצוה קא עביד ולא מידי חסרה, ערב קבלן משתעבד, "ו"א דווקא כשיש נכסים ללוה דאל"כ לא גמר ומשעבד נפשיה, (ולפ"ז במקרה הנ"ל היו לו נכסים שהתקלקלו, או שאב לבנו משתעבד אפי' בלא נכסים), וי"א אף כשאין נכסים ללוה. (וכן יש מחלוקת אם ערב של בעל חוב משתעבד, אמנם קבלן דבעל חוב משתעבד לכו"ע). ולהלכה כל ערב משתעבד אף אם אין ללוה נכסים, מלבד ערב דכתובה.

המוכר נכסיו וגירש את אשתו, לרב פפא אף בזה מדירים אותו הנאה מהלוקח, ולנהרדעי לא מדירים אותו הנאה מהלוקח, דאיהו דאפסיד אנפשיה, ורק בהקדש מדירים כדי שההקדש לא יפסיד, וכן בערב מדירים משום שעשה מצוה והאשה לא נחסרה.

גבית כתובה או חוב מההקדש

המקדיש נכסיו, והיה חייב כתובה או הלוואה, אינם יכולים לגבות חובם מההקדש, אלא הבעל או הבעל חוב פודה מההקדש בזול, כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון דמדינא אין ההקדש חל כיון שהנכסים משועבדים, ע"מ לתת את הנכסים לאשה או למלוה.

ואם החוב הוא יותר משווי הנכסים שהקדיש, לתנא דמתני' לווה עוד דינר מבעל חוב, ופודה את הנכסים ע"מ לתת את הנכסים לאשה או למלוה, ודין זה הוא כל שאין הנכסים שווים פחות ממחצית החוב, ולרשב"ג אם החוב הוא

יותר משווי ההקדש אינו פודה, כיון שבאופן זה לא הלוה על סמך הנכסים, אלא הימוניה הימניה.

דיני משכון חייבי ערכין

מה משאירים להם- כשממשכנים חייבי ערכין משאירים להם מזונות לל' יום, וכסות לל"ב חודש, ומיטה מוצעת, ואת סנדליו ותפיליו, לו אבל לא לאשתו ובניו, דכתיב "ואם מך הוא מערכך" החייהו מערכך, "הוא" ולא אשתו ובניו. ואם הוא אומן משאירים לו ב' כלי אומנות מכל סוג, (לחרש ב' מעצדין וב' מגירות, ולר"א לאיכר משאירים צמד ולחמור חמור, אבל לרבנן זה נחשב נכסים ולא כלי אומנות), ואם יש לו ממין אחד הרבה ומהשני קצת, משאירים לו שניים מהמרובה ואין מוכרים מהמרובה לקנות מהמין שיש לו מועט, ואין אומרים שאף שעד עתה הספיק לו מועט, עכשיו צריך יותר כיון שלא יסכימו להשאל לו.

כ"ד: המקדיש נכסיו או המערך עצמו, אין גובים מכסות אשתו ובניו, או מצבע שצבע או סנדלים שקנה עבורם.

גבית הקדש היא לפי השווי באותו מקום ובאותה שעה, דכתיב "נתן את הערכך ביום ההוא", ("קודש לד' ", לומר שסתם הקדשות לבדק הבית). אע"פ שבנכסי יתומים קונים כסות יפה לעבד כדי לייקר מחירו, וכשמוכרים פרה ממתנינים ליום השוק, ומרגלי מוכרים אותה בכרך.

המקדיש נכסיו שמין את התפילין ופודה אותם, וכן המוכר נכסיו צריך להוריד את התפילין.

אין מקדישין:

הקדש ופדיון שדה אחוזה

המקדיש פחות מב' שנים לפני היובל, אינו קדוש ליגאל בגירוע סלע ופונדיון לכל שנה (דפדיון השדה הוא "בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף" למ"ט שנים, וכתב "ואם אחר היובל ונגרע מערכך", ונמצא סלע לכל שנה, ועוד מ"ח פונדיונים למ"ט שנים, ונמצא לכל שנה סלע ופונדיון, והפונדיון המ"ט הוא תשלום פרישת המעות), אלא נפדה בנ' סלעים, דכתיב "על פי השנים הנותרות" ואין שנים פחות משניים. ומש"ה יהא אדם חס על נכסיו ולא יקדיש שדהו פחות מב' שנים לפני היובל.

המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה-

לרב חל ההקדש וצריך לפדותה בחמישים, דכתיב "אם משנת היובל" ושנת היובל בכלל זה, דס"ל כרבי דהא דכתיב לגבי אכילת חמץ "מיום הראשון עד יום השביעי", זה כולל את היום הראשון והשביעי, אבל לרבנן דראשון אינו בכלל אף היובל אינו בכלל. ונמצא שלרבי הגרעון צריך לכלול גם את שנת היובל עצמה, והטעם שחשבון הגרעון הוא סלע ופונדיון ולא סלע, משום דס"ל כר"י ששנת היובל היא חלק מחשבון החמישים גם של היובל לפנייה וגם של היובל שאחריה, (ולפי זה אליבא דשמואל בהכרח רבי סובר כרבנן שהיובל עולה למנין החמישים).

ולשמואל המקדיש בשנת היובל אין השדה קדושה, דהא דכתיב ואם משנת היובל היינו אחר היובל, (והא דכתיב "ואם אחר היובל" היינו אחר אחר), וכן נחלקו רב ושמואל במוכר שדהו בשנת היובל, וטעמא דשמואל לענין מכירה הוא שאם מכורה כבר יוצאת, שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר, וס"ל לשמואל ששדה שלא נפדתה כהנים נכנסים לתוכה ביובל בלא לתת דמי פדיונה, וכר"ש, (ולר"י צריכים הכהנים לתת דמיה להקדש בדיק הבית), אבל רב סובר שכיון שאינה חוזרת לבעלים אלא לכהנים, לא זכו הכהנים אלא משלחן גבוה.

אין גואלין אחר היובל פחות משנה- לשמואל הכונה כפשוטו שאין גואלים בשנה הראשונה שאחר היובל, ולרב שאף ביובל עצמה קדושה ונגאלת, הכונה שאין מחשבים גירוע שנה אלא אחרי שעברה ולא באמצעה, וכדלהלן.

כ"ה: ממתני נחשב שעברה שנה לענין גירוע- אם לא עברה שנה שלימה, אין מגרעים חודשים אלו מחשבון החמישים כסף, דכתיב "על פי השנים

הנותרות", שמחשבים שנים ולא חודשים. ואמנם אם הקדיש את השדה באמצע שנת המ"ח, מחשבים שנותר פחות מב' שנים ופודה אותה בחמישים ולא בגירוע, דכתיב "וחישב לו הכהן" מכל מקום.

כמה צריך לתת בפדיונה - המקדיש שדהו בזמן שהיובל נוהג, ובא כל אדם לפדות את השדה, פודה בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, והבא לפדותה כמה שנים לפני היובל, צריך לתת על כל שנה סלע ופונדיון, וכל אדם יכול לפדותה, אלא שהבעלים צריך להוסיף על שיעורים אלו חומש. ואינו יכול לתת כל שנה סלע ופונדיון, אלא צריך לתת הכל מיד, דכתיב "וחישב לו הכהן את הכסף" שיהא הכסף כולו כאחד.

בית זרע חומר שעורים היינו שטח שזורעים בו כור שעורים, ולא שצומח שם כור שעורים, (בקרעקע שזורעים כור צומח הרבה יותר), וצורת הזריעה היא זריעה בינונית לא צפופה ולא מרווחת, ומשערים בזריעה במפולת יד, ולא בזריעה ע"י שוורים (בשוורים זורעים יותר מאשר ביד).

אם סלעים ונקעים נמדדים עימה - אם גובהם פחות מ" טפחים נמדדים עימה, אבל מ" טפחים אין נמדדים עימה ולא פודה אותם לפי השיעור הקבוע. והיינו בבקעים מלאים מים שאין ראויים לזריעה דומיא דסלעים, ואפ"ה בפחות מ"ט נמדדים עימה כיון שהם בטלים לקרקע, אבל בראויים לזריעה פדיונם ג"כ לפי בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, דכתיב "שדה" מכל מקום.

גירוע השנים הוא בין על השנים שהיתה ביד הבעלים לפני שהקדישה, ובין על השנים שהיתה ביד ההקדש, ואפ"ל אם ההקדש לא השתמש בה.

למי עוברת הקרקע ביובל

בגאולת המקדיש עצמו אין השדה יוצאת ממנו ביובל.

כ"ה: בגאולת בנו של מקדיש הקרקע חוזרת למקדיש ביובל, דכתיב "לאיש אחר" ולא לבן, ולא אמרינו שהפסוק ממעט את, משום שהבן קם תחת אביו ליעוד שהאב יכול ליעוד את לא האמה העבריה שלו, כמו שיכול ליעדה לעצמו, וא"צ לתת לה כסף קידושין אלא מתקדשת בכסף שקנאה, ואף שאח קם תחת אחיו ליבום, מ"מ הרי אין יבום אלא במקום שאין בן, ומכח סברא זו אנו לומדים ג"כ שעבד עברי עובד את הבן אם מת האב בתוך ו' שנים, ולא את האב אם אין בן.

בת שגאלה את הקרקע אין הקרקע חוזרת לאביה ביובל, דכל שלגבי יורשה כשיש בן נחשב כאחר, אין הקרקע חוזרת לבעלים ביובל.

אשה שהקדישה שדה של נכסי מילוג, יש להסתפק אם חוזרת לה ביובל אם גאלה בעלה שכן יורשה אף אם יש בן, או אם גאלה בנה שנוטל בראיו כבמחוק משא"כ האב, תיקו.

בגאולת אחר או אחד מהקרובים ובא המקדיש וגאלה מיד קרובו הקרקע יוצאת לכהנים ביובל.

המקדיש שדהו ב' שנים לפני היובל ובא אחד וגאלה בחמישים, אע"פ שאין הקרקע בת גירוע, מ"מ כיון שהיא בת גאולה יוצאה לכהנים, דכתיב "ואם לא יגאל וכו' והיה השדה בצאתו ביובל".

אפי' אם אחד מהכהנים גאלה אינו יכול לומר שק"ו אם זוכה בשל אחרים כ"ש בשל עצמו, דכתיב "אחוזתו" וזו כיון שאינה אחוזתו, מתחלקת לכל הכהנים.

כניסת הכהנים לקרקע ביובל

לר"י צריכים הכהנים לתת דמיה, דיליף גז"ש "קדש קדש" ממקדיש בית שצריך לתת דמים.

כ"ו: ולר"ש נכנסים בחינם, דיליף גז"ש "קדש קדש" מכבשי עצרת שהכהנים זוכים בהם בחינם, (ולר"י דנים קדשי בדק הבית מקדשי בדק הבית ולא מקדשי מזבח, ולר"ש דנים דבר שהוא מתנה להכנים מדבר שהוא מתנה לכהנים, ולא מדבר שחוזר לבעלים).

ולרבי אלעזר אין נכנסים לתוכה כלל אלא ממתנים שיפודה, ואחרי היובל הראשון נקראת שדה רטושין, ואחרי היובל השני נקראת רטושי רטושין, ורק כשפדה אותה אחר היא עוברת לכהנים ביובל.

לרבה ר"א לומד שהתורה אמרה שהשדה יוצאת לכהנים רק היכא שקנאה איש אחר, ולאביי הפסוק מדבר גם בלא נגאלה, אלא טעמא דר"א מ"לא תגאל ענד", שאינה נגאלת להיות כשדה אחוזה, אלא להיות כשדה מקנה, ובהכרח איירי ביובל שני ואליבא דר"א, והגמ' שואלת שא"כ מה ילמדו ר"י ור"ש מ"עוד", ולכן רבא מבאר שר"א לומד מדכתיב "והיה השדה בצאתו ביובל" שהכונה כשיוצאת מיד אחר, ואז לכהן תהיה אחוזתו, משא"כ כשלא נגאלה כלל.

כ"ז: לר"א אם פדה אותה הבעלים ביובל שני, הגמ' (כ"ו): מביאה ב' לישנות אם עוברת לכהנים ביובל, דבעלים ביובל שני כאחר דמו, או ששאין הכהנים נכנסים לתוכה, דאין הבעלים נחשבים כאחר.

כהן שזכה בשדה אחוזה והקדישה יכול הבעלים הראשון לפדותה לענין שתהיה השדה כשדה מקנה, אבל אין דינה כשדה אחוזה, דכתיב "לא יגאל ענד", ללמד שרק לכמות שהיתה אינה נגאלת, אבל נגאלת להיות כשדה מקנה, וקמ"ל קרא שאף שנתן דמים אינה חוזרת להיות שדה אחוזה.

ואם הקדישה הכהן וגאלה אחר אינה חוזרת לבעלים הראשונים, אלא השדה חוזרת "לאשר קנהו", וא"א ללמוד דין מהדין הראשון, דהו"א שכיון שכאן השדה חוזרת, תחזור לבעלים הראשונים קמ"ל.

שדה אחוזה שקנאה הבן מאביו והקדישה - אם אביו מת לפני שהקדישה דינה כשדה אחוזה, ופודה בית זרע חומר שעורים ב' שקל כסף, ואם לא גאלה הוא אלא אחר יוצאת לכהנים ביובל, ואם הקדישה לפני שמת אביו, לר"מ דינה כשדה מקנה כיון שבשעת ההקדש היתה שדה מקנה, ופודה אותה בשויה, ואם לא גאלה הוא אלא אחר חוזרת לו ביובל כמו שהיתה חוזרת לאביו, שהרי הוא יורש את כח אביו בשדה זו, ולר"י ור"ש דינה כשדה אחוזה. הגמ' אומרת שאין הכרח לפרש שנחלקו אם קנין פירות שהיתה לבן בחיי האב, שהרי היא עתידה לחזור לאב ביובל, כקנין הגוף וכשמת האב בחייו כיון שכבר היתה קנויה לו לפירות הו"א לא נעשית שדה אחוזה, וא"כ איצטריך קרא להכי, או לאו כקנין הגוף וכשמת האב קנאה ונעשית שדה אחוזה, ולא איצטריך קרא אלא להיכא שמת אביו אחר שהקדישה, ד"ל דבעלמא קנין פירות כקנין הגוף, והכא קרא דריש דכתיב "משדה אחוזתו" ולא כתיב "אחוזתו" או "שדה אחוזה".

שדה מקנה שהקדישה הלוך וגאלה אחר חוזרת לבעליה ביובל ולא לכהנים, משום שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ולא היתה הקרקע שלו אלא עד היובל.

כ"ז: כהנים ולוים יכולים לעולם לגאול את השדה שהקדישו, וכן לעולם יכולים להקדיש, לשמואל י"ל דהיינו שאף בשנת היובל יכולים להקדיש, אע"פ שישראל אינם יכולים להקדיש בשנת היובל, ולרב שגם ישראל להקדיש בשנת היובל צ"ל דתנא אגב הא דתנא שגואלים לעולם.

המקדיש שדהו:

פדיון שדה אחוזה

פדיון ע"י הבעלים בזמן שאין היובל נוהג -

המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומרים לבעלים לפדותה, מפני שכיון שהיא חביבה עליו הוא יוסיף בדמי פדיונה, ועוד מפני שעיךר המצווה מוטלת על הבעלים, ועוד מפני שרק הבעלים צריך להוסיף חומש. ואם הבעלים לא מסכים, כופים אותו לפדותה.

מעשה באחד שהקדיש שדהו מפני רעתה שיציאתה מרובה על השבח, ואמרו לו שהוא יפדה אותה, ואמר שהוא משלם עליה איסר, (ולרבי יוסי אמר ביצה, דהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף, וגם רבנן מודים שפודים בשוה כסף, אלא דס"ל שאין פודים בדבר שאין בחומשו שו"פ), אמר לו הגזבר הגיעך, ונמצא שהפסיד גם איסר, וגם נשארה השדה ברשותו.

כ"ז: כל מי שהוסיף בשיעור הפדיון על זה שלפניו, וחזר בו, ממשכנים אותו על שיעור ההוספה, וזה שנתן פחות ממנו פודה אותה, ואם גם הוא חוזר בו ממשכנים גם אותו על שיעור ההוספה וכו', עד שמוכרים אותה בשווייה, ואת ההפרש נפרעים ממי שהציע את הסכום הנמוך. הגמ' מבארת דאירי שחזרו בהם בזה אחר זה, אבל אם חזרו בהם בבת אחת, מי שהציע סכום גבוה משלם לבדו את ההפרש ממה שהציע מי שמתחתיו, אבל בהפרש ממה שהציע השלישי מחלקים ביניהם.

מתי הבעלים קודמים-

אם הבעלים מציעים סכום שווה לאדם אחר, הבעלים קודמים, מפני שהם מוסיפים חומש. (ומה שמצינו בפדיון מעשר שני שתוספת קטנה על הקרן עדיפה מתוספת גדולה יותר בחומש שנותן הבעלים, שאני התם שהרווח הוא לבעל הבית ולא להקדש).

ואם האחר הוסיף פחות מחומש על מה שאמרו הבעלים, הבעלים נותנים את הסכום שאמר האחר, ומוסיפים חומש ממה שהם אמרו.

ואם האחר אמר סכום שהוא כמו מה שאמרו הבעלים בתוספת חומש, הבעלים יכול לפדות בסכום זה בתוספת חומש ממה שהבעלים אמרו, ואם אינם רוצים אומרים לאחר הגיען, ואין מחייבים את הבעלים לפדות, מפני שהבעלים אומר אוקי גברא בחריקאי, וב"ש מחמירים שהבעלים מוסיפים חומש גם בזה.

היכא ששמו את מחיר השדה בפני שלשה, צריכים הבעלים להוסיף חומש גם אם האחר הסכים לשלם מחיר זה שהוא חומש יותר ממה שהבעלים אמרו.

חרמים

כ"ח. החרמת כל נכסיו-

אין להחרים כל נכסיו, דכתיב "מכל אשר לו" ולא כל אשר לו, ואפי' מין אחד אינו יכול להחרמו כולו, דכתיב "מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו" ולא כל האדם או כל הבהמה או כל שדותיו, וקמ"ל שלא רק אל כל ממונו, ולא רק כל עבדיו שא"א לאדם בלא עבד, ולא רק את כל שדותיו משום שחיותו תלויה בה, ולא רק שדה או עבד שחיותו תלויה בהם, אלא בכל אלו וגם במטלטלין אינו יכול להחרים את כל המין.

אם החרים את כל המין לא חל החרם, לר"א משום דכתיב "אך". ולראב"ע לומדים חרמי כהנים ק"ו מחרמי גבוה. ונ"מ אם יכול להחרים יותר מחומש נכסיו, או שאינו יכול משום שהתקינו באושא שהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש.

א"א להחרים אלא דבר שהוא שלו ויש לו רשות למוכרו, דכתיב "ובהמה", לאפוקי בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברים, ובתו קטנה אף שיש לו רשות למוכרה, מ"מ אינה דומה לבהמה שיכול למוכרה לעולם.

החרמה ע"י כהנים ולוים- לר"י כהנים ולוים אין מחרמין, ואפי' מטלטלין אין מחרמין לפי שהוקשו לקרקעות דכתיב "מכל אשר לו ומשדה אחוזתו", וקרקעות אין יכולים הלויים להחרים דכתיב "כי אחוזת עולם היא להם". ולר"ש ולרבי כהנים אין מחרמין מפני שהחרמין שלהם, אבל הלויים רק קרקעות אין מחרמין, אבל מטלטלין יכולים להחרים, דלא ס"ל להקש.

כ"ח: למי כהן ניתן החרם- המחרים מטלטלין יכול לתתם לכל כהן שירצה, שנא' "כל חרם בישראל לך יהיה". ואם החרים משדותיו נותנים לכהן שבאותו משמור, שנא' "כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו" וילפינן גז"ש לכהן לכהן מגזל הגר, דכתיב התם "לד' לכהן" קנאו השם ונתנו לכהן, והיינו כהן שבאותו משמור דכתיב "מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו".

שדה היוצאה לכהנים ביובל לרב חי"א בר אמי נותנים אותה למשמור שפגע בו היובל. ואם חל יוה"כ בשבת שהמשמרות מתחלפות בו נותנה למשמור היוצא, והיינו כמ"ד שלא מקישים מטלטלין לקרקעות.

השביעית משמטת בסופה, דכתיב "מקץ שבע שנים". ושמיטת היובל י"א שהיא ביוה"כ דכתיב "ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם", ולווי"ח בן ברוקה היובל חל בראש השנה.

כ"ט. פדיון חרמים- חרמי כהנים אין להם פדיון, וכל זמן שהם בבית הבעלים הרי הם כקדשים לכל דבריהם, דכתיב "כל חרם קודש קדשים הא לד'", והבעלים נותנים אותם לכהנים, ואז הרי הם כחולין, דכתיב "כל חרם בישראל לך יהיה".

למי הולכים החרמים-

המחרים בסתמא, לריב"ב הרי הם לבדק הבית, דכתיב "כל חרם קודש קדשים הוא לד'", והוא דכתיב "כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו" לומדים מזה שכהן שהחרים השדה מתחלקת לאחיו הכהנים כמו שדה אוזחה שמתחלקת ביובל לכהנים, (וחכמים דלהלן לומדים דין זה מה' דהחרם). ולחכמים סתם חרמים לכהנים, דכתיב "כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו", והא דכתיב לד' היינו ללמוד שאפשר להחרים קדשים, וכדלהלן, (ור"ב סובר כרבי ישמעאל דלהלן). ואמרו רב שההלכה שסתם חרמים לבדק הבית, מפני שקיבל שהמשנה משובשת וזו דעת חכמים.

ומעשה באחד שהחרים נכסיו בפומבדיתא, ואמרו לו רב יהודה שיחללם על ד' זוזים (ולא מספיק פרוטה, דבעינן לפרסם הדבר), וישליכם בנהר ונכסיו היו מותרים לו, דס"ל שסתם חרמים לבדק הבית ולא לכהן, וס"ל שהקדש שוה מנה שחיללו על ש"פ מחולל, ואף שאין לעשות כך לכתחילה, בזמן שאין ביהמ"ק קיים שאין בכך פסידא להקדש אפשר לעשות כך לכתחילה.

ועולא סובר שסתם חרמים לכהנים גם בזמן הזה, ואף שאין שדה חרמין נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, (וכן עבד עברי ושדה אחוזה ובתי ערי חומה וגר תושב). מ"מ חרמי מטלטלין נוהגים גם בזמן הזה, ומקרקעי דחו"ל כמטלטלי דארץ ישראל.

דין מחרים קדשים- חרמים חלים גם על קדשי קדשים וגם על קדשים קלים, דכתיב "לד'", ודינו שאם הקדשים היו בנדר נותן לכהן דמיהם, ואם היו בנדבה והיינו שאמרו שור זה עולה, נותן לכהן כמה שאדם היה מוכן לשלם להביא עולה כשאינו חייב בעולה. ואם החרים בכור, בין תם בין בעל מום, פודים אותו בשיעור ממון שישראל היה נותן עליו כדי לתת אותו לבן בנו או בן אחותו שהם כהנים. ולרבי ישמעאל (ור"ב"ב) לומדים דין מחרים קדשים מדכתיב לגבי בכור "תקדיש" ומאיך כתיב "לא יקדיש", הא כיצד מקדישו אתה הקדש עליו להעלותו בדמים ולתת טובת הנאתו לכהן, ואי אתה מקדישו הקדש מזבח. ורבנן לומדים מ"אל תקדיש" שיש איסור לאו להקדישו, ומ"תקדיש" לומדים שמצוה להקדיש את הבכור. ולרבי ישמעאל אין מצוה להקדיש בכור, שהרי מאיליו הוא קדוש.

המוכר שדהו:

גאולת שדה אחוזה

כ"ט: גאולת שדה אחוזה לאחר ב' שנים-

המוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג, אינו רשאי לגאול עד שיעברו ב' שנים, דכתיב "במספר שני תבואות ימכר לך", ואיסורא נמי איכא, ואף על הלוקח יש איסור, דכתיב "שנים תהיה".

שנת שדפון וירקון ושביעית אינם עולות במנין ב' שנים, אבל אם הלוקח לא זרע או גם לא חרש אותה שנה זו עולה מן המנין, ואין המוכר צריך לשלם ללוקח על החרישה.

לר"א המוכר שדהו לפני ר"ה והיא מלאה פירות, הרי הלוקח אוכל ממנה תבואת ג' שנים, ואין המוכר יכול לומר ללוקח שיביאה לו מלאה פירות כמו שהוא קיבל אותה, דכתיב "במספר שני תבואות" פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בב' שנים.

המוכר שדהו בשנת היובל עצמה לרב המכירה חלה והשדה יוצאת והלוקח הפסיד מעותיו, ולשמאול המכירה לא חלה כלל והמעות חוזרים, דאם מוכרה יוצאה כ"ש שלא חלה המכירה. ולרב אע"פ שאין אדם יכול למכור בתו כשהיא נערה מק"ז זה, שאני התם שלעולם כבר אינו יכול למוכרה. והא דאיתא בברייתא

שבשנת היובל אינו יכול למכור ואם מכר אינה מכורה, היינו שאין במכירה זו דין המתנת שני תבואות, ואף שמי שמכר שנה אחת לפני היובל משלמים לו שנה אחרי היובל, שאני התם שכבר התחיל לאוכלה. (אפשר למכור את השדה בין סמוך ליובל בין מופלג מן היובל, דכתיב "לפי רוב השנים וכו' ולפי מעוט השנים").

המוכר עבדו בחו"ל יצא העבד לחרות, וצריך גט שחרור מרבו שני, ואין המעות חוזרים, והא דקנסין ללוקח ולא למוכר הטעם הוא מפני שמסתבר לקנוס את מי שהאיסור אצלו.

ל. גאולת שדה שנמכרה פעמיים או שהשתנה מחירה - לרבי אם השני קנה מהראשון במחיר יקר יותר, הבעלים מחשב את השנים עם הראשון, דכתיב "לאיש אשר מכר לו". אמנם אם השני קנה מהראשון במחיר זול יותר, הבעלים מחשב את השנים עם השני, דכתיב "לאיש" אשר בתוכה. ורבי דוסתאי דורש מ"והשיב את העודף" שאם השדה השביחה גואל אותה לפי המחיר שנמכרה, ואם השדה הכסיפה גואל אותה לפי מחירה עכשיו ד"העודף" היינו העודף שבקרקע. הגמ' אומרת שהמחלוקת בין רבי לרבי דוסתאי היא היכא שהוזלה וחזרה והתייקרה, שלרבי כיון שהשני קנאה בזול נתן לפי מחיר זה, ולרבי דוסתאי נתן לפי המחיר היקר כיון שזה העודף בין של הראשון בין של הקרקע.

ל. והא דדרשין קראי לקולא ולא לחומרא הטעם בזה הוא מפני שדורשים גז"ש גאולה גאולה מעבד עברי, ושם מבואר שאם העבד השביח מחשבים את השנים לפי כסף המכירה דכתיב "מכסף מקנתו", ואם הכסף מחשבים לפי שווי עכשיו דכתיב "כפי שניו", (ואיירי בנמכר לעכו"ם, ונמכר לישראל לומדים בגז"ש שכיר שכי), והתם דרשין לקולא ולא לחומרא כיון דכתיב "אם עוד רבות בשנים" וכתיב "ואם מעט נשאר בשנים", וכיון שכל השנים הם שוות, בהכרח כוונת התורה שאם נתרבה שווי יפדה אותו "מכסף מקנתו" ואם נתמעט שווי יפדה אותו "כפי שניו", ואין לומר שכונת התורה שאם נשאר יותר שנים ממה שעבד יתן "מכסף מקנתו", ואם נשאר פחות שנים ממה שעבד יתן "כפי שניו", דא"כ לימא קרא "שנים" אבל בשנים משמע שהשנים הוקדמות נתרבו או נתמעטו.

ואין לומר שבעבד עברי דורשים לקולא, כיון שמצינו שלומדים מ"עמך" שיהיה שוה לאדון במאכל ובשתית יין ובשינה. דאדרבה נדרוש לחומרא כדמצינו שהנמכר לעבד הוא חוטא, כדמצינו שדורשים מהפסוקים שהעושה סחורה בפירות שביעית לסוף ימכור מטלטליו, ואם לא חזר בו ימכור שדותיו, ואם לא שם לב והמשיך בחטא (דכיון שעבר עבירה ושנה בה נעשית לו כהתר), ימכור את ביתו, ואם המשיך בחטא ימכור את ביתו לאמה (שזה עדיף מריבית כיון שמגרעה ואזלא אבל ריבית מוספא ואזלא), ואם המשיך בחטא יבוא לידי הלואה בריבית, ואם המשיך בחטא ימכור את עצמו, ופעמים אף ימכור עצמו לגר ואפי' לגר תושב ואפי' לעבודת כוכבים עצמה. ואין לומר דמ"מ מקילים עליו כדמצינו שאין לדחות אבן אחר הנופל אלא "גאולה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו" כדי שלא יטמע בין העכו"ם. דמ"מ י"ל שהפדיון עצמו יהיה לחומרא.

מה לא יעשה כדי לגאול שדה - לא ימכור ברחוק כדי לגאול בקרוב, ולא ימכור שדה רעה כדי לגאול שדה יפה, דכתיב "ומצא" למעט דבר שכבר היה מצוי לפני כן, (ולומדים מצוי עכשיו כיון ד"והשיגה ידו" היינו עכשיו, אבל בהא דכתיב "ומצא את רעהו ומת" דורשים פרט לממצאי עצמו אחרי שזרק את האבן, כיון דכתיב בקרא יער ויער הוא דבר המצוי מעיקרא). ולא ילוה כדי לגאול דכתיב "והשיגה ידו", ולא יגאל לחצאין, דכתיב "כדי גאולתו". אמנם המקדיש שדהו ובא לגאול מותר בכל אלו, דכתיב "ואם גאל יגאל" מלמד שלוה וגואל וכן גואל לחצאין, דכיון שהורע כוחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה השדה יוצאת לכהנים, יפה כוחו ללוות ולגאול ולגאול לחצאין, משא"כ מוכר שיפה כוחו שביובל חוזרת אליו, אינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין. אמנם לרבנן אף מקדיש אינו לוה לגואל ואינו גואל לחצאין.

גאולת בתי ערי חומה

ל"א. ממתי עד מתי יכול לגאול - המוכר בית בבתי ערי חומה, לרבי אינו יכול לגאול לפני שיעברו ב' ימים, דכתיב "מיים תהיה גאולתו", ולרבנן יכול לגאול מיד, ו"מיים" היינו שהי"ב חודש נמנים מעת לעת, ומימים ליום והיינו שלא

אומרים שבא' תשרי נמרה השנה, לומדים ש"שנת ממכרו", ולרבי לומדים מיום ליום ומעת לעת מ"שנת ממכרו".

אי הוי כמו ריבית - לתנא דמתני' גאולה זו הרי זה כמו ריבית אבל אינו ריבית, ובברייתא איתא שזה ריבית גמורה אלא שהתורה התירתו. לריו"ח המחלוקת היא בכל מלוה אם מותר לו לאכול את פירות השדה הממושכנת, שרבנן אוסרים ור"י מותר, ונחלקו אם צד אחד בריבית שרק אם יגאלנה זה יהיה ריבית מותר או אסור. ולרבי לכו"ע צד אחד בריבית אסור, ולא התייר ר"י אלא ריבית ע"מ להחזיר.

אם מת המוכר, בנו יכול לגאול, וכן אם מת הלוקח, אפשר לגאול מיד בנו, דכתיב "והיתה גאולתו" מכל מקום.

ל"א: אם הקונה מכר לאחר, מנין השנה הוא ממכירת הראשון אף אם הלוקח מכרה לאדם אחר, דכתיב "עד מלאת לו שנה". לרבי אלעזר הבית חלוט לראשון, שהרי לפי הקניה שלו מונים את השנה, ולריו"ח הבית חלוט לשני, דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו.

שנה תמימה - לת"ק מרבים מ"תמימה" את חודש העיבור, ולרבי אף בשנה פשוטה נותנים לו שנה ועיבורה, והיינו שמוסיפים על שנת הלבנה י"א ימים ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה. ומי שקנה בית באמצע אדר הראשון הבית נחלט אחרי מי שקנה בתחילת אדר השני, מפני שהראשון נחית לעיבורא, דכתיב "תמימה". וכן לענין הקרבת טלה בכור שצריך להקריבו בתוך שנתו מי שנולד באמצע אדר הראשון שנתו מסתיימת אחרי זה שנולד בתחילת אדר השני, דגמרינן שנה שנה מהדדי.

הנותן בבית בבתי ערי חומה דינו כמו במוכר, אמנם לר"מ דס"ל שמתנה אינה כמכר אין דינו כמוכר, ואין לומר דשאני הכא דכתיב "לצמיתות" ולא כתיב צמית, שהרי גם ביובל כתיב "תשבו" לרבות מתנה, ומ"מ ר"מ חולק בזה.

המקדיש בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד וגואל לעולם, דכתיב "לדורותיו" והקדש אין לו דורות. ואם אדם אחר גאלו מיד הקדש ועברו י"ב חודש ולא גאלו הבעלים, הרי הבית חלוט לו, דכתיב "לקונה אותו" ואפי' מיד הקדש.

המוכר בית בבתי ערי חומה **ופגע בו יובל בתוך שנתו**, אינו יוצא, דכתיב "לא יצא ביובל".

גאולה שלא בפני המוכר - בראשונה היה הלוקח מתחבא ביום שעוברים י"ב חודש, כדי שהבית יהיה חלוט לו, התקין הלל שהמוכר יתן מעותיו בלשכה ויהיה נכנס לבית, והקונה יוכל לקבל מעותיו מתי שירצה. והגמ' דנה אם מבואר מתקנת הלל שבשאר דברים שהלל לא תיקן לא הוי נתינה בע"כ, וממילא בנותן גט ע"מ שתתן לו מאתים זוז, רק אם נתנה מדעתו מגורשת. או שבפניו בין מדעתו בין בע"כ הוי נתינה בכל מקום, והלל תיקן שם משום ששם זה היה נצרך.

ל"ב. מה נחשב בתי ערי חומה

כל דבר שנמצא לפניו מן החומה דינו כבתי ערי חומה, ואפי' בתי בדים ומרחצאות ומגדלאות הקבועים בקרקע ושוככים ובורות ושיחין ומערות, דכתיב "אשר בעיר".

שדות שבתוך החומה אין דינם כבתי ערי חומה, דכתיב "בית". ושדה חולסית ומצולה שאינם ראויים לזרעה, לר"מ דינם כבתי ערי חומה, ולת"ק אין דינם כבתי ערי חומה.

בית הבנוי בחומה - לר"י אין דינו כבתי ערי חומה, ולר"ש כותל החיצון היא חומתו, ונחלקו בהא דכתיב "כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת" אם הכונה כפשוטו או שהיא יושבת בחומה ולא בעיר שיש לה חומה.

עיר שבתיה סמוכים זה לזה אינה נחשבת כבתי ערי חומה, דכתיב "חומה". וכן טבריה שימה חומתה אינה נחשבת כבתי ערי חומה, דכתיב "סביב".

בתי ערי חומה היינו ג' חצרות של שני בתים.

מוקפת חומה היינו מימות יהושע בן נון אע"פ שעכשיו אינם מוקפים, וכגון קצרה הישנה של ציפורי, וחקרה של גוש חלב, ויודפת הישנה, וגמלא שבגליל (לאב"י הכונה עד שם היו העיירות בגליל מוקפות חומה, ולרבי לאפוקי גמלא של

שאר ארצות), וגדוד שבעבר הירדן (לאביי ולרבא כנ"ל), וחדיד ואונה ירושלים (שהיתה מוקפת חומה, אמנם בירושלמים עצמה אין הבית חלוט. וי"מ שהרי שתי ירושלים) שביהודה, וכדו'.

ל"ב: ולמה מנו חכמים את אלו, ו"א מפני שכשעלו מגלות בבל מצאו את אלו וקידשו, וקסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא לעת"ל, דכתיב וישבו בסוכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון" מקיש ביאתם לארץ בימי עזרא לביאתם לארץ בימי יהושע, שמונו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה, וכן כתיב והביאך ד' אלוך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה" מקיש ירושתך לירושת אבותיך. וי"א שכשעלו מגלות בבל מנו ערים אלו, וכל עיר שיהיה עליה מסורת שהיא מוקפת חומה מימות יהושע, דינה כך, דקסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבוא, וקרא ו"ישבו בסוכות" הכונה שזכותו של עזרא הועילה כמו סוכה לבטל יצר הרע של ע"ז, ולכן כתיב הכא "ישוע" שיש קפידא למה יהושע לא ביקש רחמים על הדבר, והא דכתיב והביאך וכו' "הכונה שמה שירשו אבותיך הועיל גם לך.

והא דאיתא לעיל שמונו שמיטין ויובלות בבית שני, רב נחמן בר יצחק מבאר שמונו יובלות לקדש שמיטין, וקרובנן ששנת חמישים אינה מן המניין (ודלא כר"י ששנת חמישים עולה לכאן ולכאן), אבל אין לומר שנהג אז יובל, שהרי משגלו שבט ראובן וגד וחצי מנשה בטלו יובלות, דכתיב "וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה" בזמן שכל יושביה עליה, וכן שלא יהיו מעורבין שבט בשבט.

ל"ג: הגמ' מוכיחה שנהגו יובלות אח"כ, דהא בימי ירמיה כתיב "מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימכר לך", והיינו נרצע דהא עבד עברי יוצא בשש שנים, וכתיב התם "וישמעו וישלחו". אלא ודאי החזירם ירמיה, ויאשיהו בן אמון מלך עליהם.

דיני בתי החצרים

בתי החצרים שאין לעיריות שלהם חומה נגאלים מיד, דכתיב "גאולה תהיה לו", וכן נגאלים כל י"ב חודש, ובזה דינם כבתי ערי חומה, ומאיך יוצאים יובל ובגרעון כסף כשדות, דכתיב "ובתי החצרים וכו' על שדה הארץ יחשב".

המקדיש בית בבתי החצרים וגאלו אחר מיד הקדש ופגע בו יובל בשנה שניה-

לרב הונא הוא יוצא לרשות הבעלים דכתיב "וביובל יצא", ולא דורשים פסוק זה להיכא שלא גאלו אחר, כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון, וכדמצינו שכן לוי שיפה כוחו לענין מכירה, מ"מ בהקדש הורע כוחו שאין הקדשו יוצא בלא פדיון, דכתיב "ממכר" ממכרו יוצאים בחינם ולא הקדשו.

ולרבי אושעיא אינו יוצא ביובל, דהכל היו בכלל "נתנת הכסף וקם לו" שישארו בידו לעולם, ורק בגואל שדה אחוזה פירט הכתוב שהיא יוצאת לכהנים, ושאר המקומות אינם יוצאים מידי הגואל. ולדבריו לומדים מ"וביובל יצא" שהמוכר בית בבתי החצרים ופגע בו יובל בשנה שניה יוצא.

תניא כוותיה דרב הונא ותיבתא דרבי אושעיא.

ל"ג: עיר שיש בה ב' חצרות של ב' בתים דינה כבתי החצרים אע"פ שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, דכתיב "ובתי החצרים אשר אין להם חומה".

ערי הלויים

בית בערי הלויים יש לו גאולה לעולם. דעת רבי שישאל שירש את אבי אמו הלוי, או לוי שירש את אבי אמו הישראל אין דינו כך, עד שיהא הוא לוי והבית יהיה בערי הלויים, דכתיב "בתי ערי הלויים, וכתב "ואשר יגאל מן הלויים". ולחכמים בערי הלויים הדין כך, וא"צ שהמוכר עצמו יהיה לוי.

לוי הגואל מלוי ג"כ יכול לגאול לעולם. אמנם לוי שהוא ממזר ונתין אין דינו כלוי.

אין לעשות משדה הלויים מגרש או איפכא, דכתיב "ושדה מגרש עריהם לא ימכר", וכיון שאין הכונה למכירה שהרי כבר נאמר "גאולת עולם תהיה ללויים" מוכח שיכולים למכור, בהכרח הכונה שלא לעשות מהשדה מגרש. אבל בערי ישראל עושים מהשדה מגרש.

כהנים ולויים (מוכרים לעולם ו)גואלים לעולם, אף בשתי השנים הראשונות, ואינו יוצא לכהנים ביובל, ובתי ערי חומה שלהם אינו נחלט ללוקח אחרי שנה. ובתי ערי חומה היינו בעיר שנפלה ללויים עם חומה, דאף שצריך לסותרה, שהרי ערי הלויים צריכים להיות ערים בינוניות ולא כרכים גדולים או כפרים קטנים, מ"מ קמ"ל שגם עד שיסותרו את החומה אינם נחלטים ללוקח אחרי שנה. ואין לומר דאייירי בערים שישבו ולבסוף הוקפו, דאין דין בתי ערי חומה אלא בהוקפו (ע"י נכרים לפני שכבשו ישראל את הארץ) ולבסוף ישבו.

ל"ד: כהן שהקדיש שדה חרמו, הרי היא מתחלקת לכהנים ביובל, ואין הכהן יכול לומר שאם בשל אחרים הוא זוכה כ"ש שיזכה בשלו, ואף שבשל אחרים אינו זוכה בהכל אלא במעט, הו"א דכיון דכתיב "כי אחוזת עולם היא להם" גם זה יהיה לו לאחוזת עולם, קמ"ל שהיא מתחלקת לכהנים, דכתיב "והיה השדה וכו' כשדה חרם" הרי זה בא ללמד ונמצא למד שדינו כשדה החרם של ישראל שמתחלקת לכהנים ביובל.

מסכת תמורה:

הכל ממירין:

מי יכול להמיר

ב: אין אדם רשאי להמיר בהמת חולין תחת בהמת הקדש, דכתיב "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", ואם המיר חלה התמורה, והממיר סופג את הארבעים.

תמורה וסמיכה ע"י יורש- לר"מ יורש ממיר דכתיב "אם המיר ימיר", ולר"י אינו ממיר דילפינן מסמיכה (תחילת הקדש מסוף הקדש), וסמיכה אינה נוהגת ביורש דכתיב ג"פ "קרבנו", למעוטי קרבן עכו"ם וקרבן חבירו וקרבן אביו, ולר"מ יורש סומך דיליף מתמורה, ויליף מ"קרבנו" שבעלי חוברין כמה שנשתתפו בקרבן סומכים, ור"י או שהוא סובר שא"צ קרא למעט בעלי חוברין כיון שאין הקרבן מיוחד לאחד מהם, או שגם הוא מרבה בעלי חוברין מ"קרבנו", וקרבן עכו"ם וקרבן חבירו מחד קרא נפקי.

ב: אשה אסורה להמיר כמו איש, ר"י לומד דין זה מ"ואם המיר ימיר", דהו"א כיון שכל הענין נכתב בלשון זכר זה לא שייך באשה קמ"ל, ור"מ לומד דין זה מ"ואם", ור"י "ואם" לא דריש. ואף שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה דכתיב "איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם", מ"מ הו"א דכיון שציבור ושותפין אין עושים תמורה גם אשה לא תלקה, קמ"ל.

תמורה בקטן- קטן שלא הגיע לעונת נדרים פשיטא שאינו יכול להמיר, ובהגיע לעונת נדרים מסתפק רמב"ח אם הוא יכול להמיר כמו שיכול להקדיש, או שכיון שאינו נענש על תמורה גם אינו יכול להמיר.

תמורה בעכו"ם- את"ל שקטן ממיר, י"ל שדווקא קטן ממיר כיון שהוא עתיד לבוא לכלל עונשים, אבל עכו"ם דלא אתי לכלל עונשים י"ל שאינו ממיר, או דילמא כיון שיכול להקדיש דכתיב "איש איש" לרבות עכו"ם שנודרים נדרים ונדבות כישראל ה"ה שיכול להמיר. הגמ' מבארת שהספק הוא היכא שהקדיש עכו"ם והמתכפר ישראל, והספק הוא אם הולכים אחרי המקדיש או אחרי המתכפר, (דאף שהמתכפר הוא זה שיכול להמיר ולא המקדיש, מ"מ י"ל שצריך שהמקדיש יהיה ישראל), אבל אם גם המתכפר עכו"ם אינו עושה תמורה.

דין קדשי עכו"ם- לר"ש קדשי עכו"ם אסורים בהנאה מדרבנן, ואין מועלים בהם מדאורייתא דילפינן חטא חטא מתרומה דכתיב בה "בני ישראל" (אמנם בקדשי בדק הבית של עכו"ם מועלים). ואין חייבים עליהם משום פיגול ונתר וטמא, דבטומאה כתיב "בני ישראל" ויליף נותר חילול חילול מטומאה, ויליף פיגול עון עון מנתור. ואין עושים תמורה, דכתיב בריש הענין "דבר אל בני

ישראל", אי נמי משום שתמורה הוקשה למעשר בהמה, ומעשר בהמה הוקשה למעשר דגן, ובמעשר דגן כתיב "בני ישראל". ואין מביאים נסכים בפני עצמם, דכתיב "אזרח" למעט עכו"ם, אבל מביאים נסכים על קרבנם דכתיב "ככה". ורבי יוסי מחמיר בכל אלו, כיון דכתיב בהו לד'."

מקדיש הפודה הקדשו מוסיף חומש, אבל ממיר אינו מוסיף חומש, והתורם משלו על של חבירו טובת ההנאה שלו.

מלקות בלאו שאין בו מעשה

ג. לרב אין לוקין על לאו שאין בו מעשה, והא דתני במתני' שהממיר לוקה, האי תנא סבר כר"י שלוקין על לאו שאין בו מעשה, (אף דפליג על ר"י לענין תמורה ביורש).

ולרב אידי בר אבין אין לוקין על לאו שאין בו מעשה, חוץ המקרים להלן-

ג: חיוב מלקות בשבועת שקר ושבועת שוא - הנשבע לוקה אע"פ שאין בו מעשה, דכתיב בשבועת שוא "כי לא ינקה ד" ד' לא ינקה, מכלל שבי"ד של מטה מלקין אותו ומנקים אותו. ושבועת שקר ילפינן מדכתיב ב"פ לשוא, אם אינו ענין לשבועת שוא תנאו ענין לשבועת שקר, והיינו היכא שנשבע שאכל ובאמת לא אכל או שנשבע שלא אכל ובאמת אכל, אבל היכא שנשבע שלא יאכל ואכל היה יש בזה מעשה ולוקה (ואם נשבע על זה כמה פעמים אינו חייב אלא אחת, ואם אכל בשוגג חייב קרבן עולה ויורד), ואם נשבע שיאכל ולא אכל אינו לוקה (לר"ל משום דהוי התראת ספק, ולריו"ח משום דהוי לאו שאין בו מעשה, ולא מרבים לחייבו משום שהתורה ריבתה שבועת שקר דומיא דשבועת שוא, ושבועת שוא היא שבועה דלשעבר). ולרבי ישמעאל בשבועה שאכלתי או שלא אכלתי אינו חייב קרבן בשוגג, דאין חיוב קרבן אלא על העתיד לבוא, אבל מלקות חייב, ולר"ע מביאים קרבן גם על לשעבר.

מימור לוקה לרב אידי בר אבין אף שלא עשה מעשה, וריו"ח אמר שמימור נחשב מעשה, משום שבדיבורו עשה מעשה.

מקלל חבירו בשם לוקה אע"פ שלא עשה מעשה, דכתיב "אם לא תשמור וכי ליראה את ד' " והיינו שלא להוציא שם שמים לבטלה, והמקלל חבירו בשם לא גרע ממוציא שם שמים לבטלה, (ואין לומר שבמקלל לא יספיק מלקות, דכתיב "לא תקלל חרש" משמע אף קללה בשם ועל זה נאמר שלוקה), וכתיב "והפלה ד' את מכותיך" והיינו מלקות, דכתיב "והפילו השופט והכהו". אבל על שבועת אמת מותר להשבע בדכתיב "שבועת ד' תהיה בין שניהם", ואין לומר שישבע כדי לפייס את חבירו אבל ילקה, דהא כתיב "ובשמו תשבע". והא שנשבעים לקיים את המצוות זה נלמד מדכתיב קרא אחרינא "ובו תדבק ובשמו תשבע".

ד. המקדים תרומה לביכורים לרבי יוסי בר חנינא אינו לוקה, ואף שמימור חשיב מעשה כיון שבדיבורו נעשה מעשה, הכא אע"פ שבדיבורו נעשה מעשה אינו לוקה מפני שזה לאו הניתק לעשה, דכתיב "מכל מתנותיכם תרומו". ולרבי אלעזר המקדים תרומה לביכורים לוקה אע"פ שאין בו מעשה, דכתיב "מלאתך ודמעך לא תאחר" מלאה זה ביכורים ודמעך זה תרומה ואמרה תורה לא תאחר. ולשיטתו אם היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר שהמעשרות של זו יהיו בשניה, הראשונה מעושרת. ואם אמר ששל הראשונה יהיו בשניה ושל השניה יהיו בראשונה, הראשונה מעושרת והשניה אינה מעושרת מפני שאין תרומין מן הפטור על החיוב, ולרבי אלעזר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שלה למעשר ראשון של חברתה. ואם אמר שכל ככלכלה יהיה המעשר בחברתה בבת אחת, חלים המעשרות לשתיהם.

ד: הגמ' תולה חיוב מלקות בלאו שאין בו מעשה במחלוקת תנאים לגבי נותר, שלר"י אין לוקים על "לא תותרו" משום שהוא ניתק ל"והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו". ולרבי יעקב אין זה טעם הפטור ממלקות, אלא אינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה, וקרא אתי להיכא חל ששה עשר להיות בשבת ששורפים אותו בשבעה עשר.

מלקות בלאו שניתק לעשה - דעת רבי אבין שאין לוקים על לאו הניתק לעשה. הגמ' מבארת שמה שלוקה במימור אע"פ שניתק לעשה דכתיב "ואם המר

ימיר", משום שיש בו שני לאוים, ורק אחד ניתק לעשה. ומה שכהן שאנס אשה וגירשה לוקה משום "לא יוכל שלחה", אע"פ שהוא ניתק לעשה, (וישראל מחזיר ואינו לוקה), שאני כהנים שריבתה בהם תורה קדושה יתירה.

העושה מעשה איסור אי מהני או לא

לאב"י כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד מהני, דאל"כ למה לוקה. **לרבא** כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ומ"מ לוקה משום שעבר אמירא דרחמנא. ולהלן יבואר שברוב המקרים אין נ"מ בין אב"י לרבא, והגמ' (ו): מבארת מתי נחלקו.

ה. ישראל שאנס אשה וגירשה מחזירה ואינו לוקה. לרבא לא הועילו הגירושין, ואינו לוקה מפני שכל ימיו הוא מחויב להחזיר וממילא לא עבר אמירא דרחמנא. ול"ב) אי לא כתב "כל ימיו" הו"א שילקה ויחזיר, ד"ולו תהיה לאשה" אינו ניתק לעשה, קמ"ל "כל ימיו" שגם אחרי שגירש הוי ניתק לעשה ואינו לוקה. ולאב"י אף שלא חלו הגירושין, מ"מ אמרה תורה שאף שכבר עבר על האיסור הוא מחויב להחזירה.

אין לתרום מן הרעה על היפה דכתיב "מכל חלבו", ואם תרם, אף לרבא תרומתו תרומה, דכתיב "ולא תשארו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו", ואם אינו קדוש הוי אין כאן חטא. ולאב"י בעי קרא כדי לומר שהתורם מן הרעה הוא חוטא, ולא שרק לא קיים מצוה מן המובחר.

אין תורמים ממין על שאינו מינו דכתיב "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" ליתן חלב לזה וחלב לזה, ואם תרם אין תרומתו תרומה. ולאב"י צ"ל דהכא אי עביד לא מהני דכתיב "ראשיתם" ליתן ראשית לזה וראשית לזה ושנה עליו הכתוב לעכב. ורבא לומד מ"ראשיתם" שגם תירוש ודגן שכתובים יחד אין תורמים מזה על זה.

חרמי כהנים אין להם פדיון דכתיב "לא ימכר ולא יגאל", אלא נותנים אותם לכהן. ולאב"י צ"ל דהכא אי עביד לא מהני כיון דכתיב "קודש קדשים הוא" בהוייתו יהא. ולרבא "הוא" ממעט שאין איסור במכירת בכור אע"פ שכתוב בו "לא יפדה", אף שמעשר דכתיב ביה "לא יגאל" אינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום.

ה: הממיר בהמה בבהמה חלה התמורה ולוקה. ולרבא צ"ל דהכא אי עביד מהני דכתיב "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". ולאב"י צריך קרא לומר שגם הבהמה הראשונה נשאת בקדושתה.

בכור אין לו פדיון דכתיב "לא תפדה", ואם פדאו אינו פדוי (וכן הדין במעשר, אבל שאר קדשים יש להם ולתמורתיהם פדיון). ולאב"י צ"ל דהכא אי עביד לא מהני דכתיב "הם" בהווייתם יהו. ולרבא לומדים מ"הם" שבכור ומעשר שנתערב דמם בדם שאר הקרבנות קרבים לגבי מזבח, ואב"י לומד דין זה מ"ולקח מדם הפר ומדם השעיר" שכל העולים אין מבטלים זה את זה, שהרי דם הפר מרובה משל שעיר, ורבא סובר שנותן מדם הפר בפני עצמו ומדם השעיר בפני עצמו. ומ"מ אם שור אם שוה לד' הוא" בין לאב"י בין לרבא לומדים שהתמורה אינה קריבה.

מעשר אין לו פדיון דכתיב "לא יגאל", ואם פדאו אינו פדוי. ולאב"י צ"ל דהכא אי עביד לא מהני דיליף העברה העברה מבכור.

אין להקדים תרומה לביכורים דכתיב "מלאתך ודמעך לא תאחר", ואם הקדים מה שעשה עשוי. ולרבא צ"ל דהכא אי עביד מהני דכתיב "מכל מתנותיכם", ואב"י דריש מהתם שמעשר שהקדימו בכרי אינו פטור מתרומה גדולה, (אבל מעשר שהקדימו בשיבילים פטור מתרומה גדולה, דשאני שיבילים שאינם בכלל דיגון).

אסור לכהן גדול לישא אלמנה, ואם נשאה חלים הקידושין (והולד הולך אחר הפגום). ולרבא צ"ל דהכא אי עביד מהני דכתיב "ולא יחלל זרעו" חילולים הוא עושה ולא ממורים, ואי לא תפסי קידושין הוי ממוז. ואב"י לומד מיחלל שגם הוא וגם היא מתחללים.

אין להקדיש בעלי מומין למזבח דכתיב "כל אשר בו מום לא תקריבו", ואם הקדיש מה שעשה עשוי. ולרבא צ"ל דהכא מה שעשה עשוי דכתיב "ולנדר

לא ירצה" אינו מרצה אך הוא קדוש, ואביי לומד מהפסוק שאינו כשר להקרבה.

1. המקדיש תמימין לבדק הבית עובר בלא תעשה, ומ"מ מה שעשה עשוי. ולרבה צ"ל דהכא אי עביד מהני כדילפינן לעיל לענין מקדיש בעלי מומין למזבח.

הגזול עצים ועשן כלים צמר ועשן בגדים משלם כשעת הגזילה. ולרבה צ"ל דהכא אי עביד מהני דכתיב "אשר גזל" כעין שגזל, ואביי לומד מזה שעל גזל אביו אינו מוסיף חומש.

אין ליטול משכון בעל כרחו, ואם נטל מחזיר את הכר בלילה ואת המחרשה ביום. לרבה צ"ל דהכא אי עביד מהני דכתיב "השב תשיב", ולאביי כתיב "השב תשיב" לומר שאף שבעלמא אי עביד מהני צריך להחזיר.

מתי מפרשים פאה - מצות פאה להפריש מן הקמה, ואם כבר עשה עומרים יפריש מהעומרים, ואם כבר עשה כרי יפריש מהכרי לפני מירוח, ואם מירח יעשר ויתן, ולרבי ישמעאל יפריש אפי' מן העיסה. ולאביי צ"ל דהכא אי עביד לא מהני דכתיב "תעזוב" יתירא, ורבה לומד מזה שהמפקיר כרמו והשכים בבוקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר.

1: הגמ' שואלת אחרי כל התירוצים הנ"ל א"כ במה נחלקו אביי ורבה.

ואין לומר שנחלקו בדין ריבית קצוצה, שרבה סובר כרבי אלעזר שריבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים, ואביי סובר כריו"ח שריבית קצוצה יוצאה בדיינים. שהרי טעמא דריו"ח ורבי אלעזר אינו מסברא אלא מקראי, (לריו"ח י"א מדכתיב "בנשך נתן ותרבית לא לקח וחי לא יחיה" לחיים ניתן ולא להשבון. וי"א מדכתיב "ויראת מאלוהיך" למורא ניתן ולא להשבון. וי"א מדכתיב "התועבות האל עשה וכו' שופך דם" הוקשו מלוי ריבית לשופכי דמים שלא ניתנו להשבון. וטעמא דרבי אלעזר מדכתיב "וחי אחיך עמך" אהדר לי כדי שיהיה. עוד דוחה הגמ' שאביי ורבה הרי סוברים שריבית קצוצה יוצאה בדיינים, כדמצינו שלאביי אם התחייב ריבית ארבע ונתן דבר ששוה חמש מחזיר ארבע ולרבה מחזיר חמש.

הגמ' מתרצת שאביי ורבה נחלקו אם שינוי קונה או לא. או שנחלקו בכל התירוצים והדרשות הנ"ל.

בעלי מומין להקרבה ולשעיר המשתלח

לת"ק דברייתא המקריב בעלי מומין עובר איסור בהקדש ובשחיטה ובזריקה ובהקטרת כולו ובהקטרת מקצתו. דהא דכתיב "עורת או שבור וכו' לא תקריבו" הכונה לשחיטה, ו"ואשה לא נתנו" היינו הקטרת כולם, והקטרת מקצתם לומדים מ"מהם", וזריקה לומדים מ"ומעון וכתות וכו' לא תקריבו", (ואין ללמוד מ"על המזבח", דאורחיה דקרא למשתעי הכי, ול"ב לומדים מ"מעל המזבח", ו"לד" בא לרבות שעיר המשתלח, וכדלהלן.

והא דבעינן לרבות שעיר המשתלח, לא איירי לפני ההגרה, שהרי אין הגורל קובע אלא בדבר הראוי לד', אלא הרבי הוא שאף לר"ש שאם מת אחד מהם מביא שעיר אחר בלא הגרלה, לא יביא בעל מום. אי נמי כגון שנפל בו מום בו ביום, שלא יחללנו על בעל מום אחר, אע"פ שכבר נקבע מי בא לד'. אבל לחנן המצרי שסובר שאפי' אם דם השעיר לד' בכוס מת השעיר לעזאזל מביא אחר במקומו, מ"מ י"ל שצריך הגרלה חדשה.

ביאור דרשת "לד" לרבות שעיר המשתלח - אף דלענין שחוטי חוץ לומדים שאין איסור בזה בקדשי בדק הבית מדכתיב "ואל פתח אהל מועד לא הביאו והיינו דבר הראוי לפתח אהל מועד, וכן אין איסור בזה בפרת חטאת ושעיר המשתלח דהא כתיב "לד" ואלו דבר המיוחד לד', שאני התם ש"ואל פתח אהל מועד לא הביאו" בא לרבות, וממילא "לד" בא למעט, אבל בבעל מום ש"ואשה" בא להוציא, בהכרח "לד" בא לרבות.

1. לרבי יוסי רבי יהודה בבעלי מומין יש איסור אף בקבלת הדם, דכתיב "ומיד בן נכר לא תקריבו", ולת"ק לומדים מפסוק זה שאף שבבמה שלהם אין להם איסור בבעל מום אלא במחווסר אברים, מ"מ במזבח שלנו אסורים אף בבעל מום.

בעל מום מעיקרא ג"כ יש בו איסור הקרבת בעל מום, דכתיב "שורע וקלוט" שהם מום דמעיקרא. ואינו דומה למקדיש עץ דקל שאינו לוקה, דדקל הוא עץ ולא הוא זלזול, משא"כ בעל מום שהיה יכול להקדיש ממינו בלא מום היו זלזול בקרבנות.

קדושת תמורה חלה אף על בעל מום קבוע, משא"כ בקרבן עצמו, אולם אין איסור בעשית התמורה הזו.

1: בעל מום לבדק הבית - אפשר להקדיש בעלת מום לקדשי בדק הבית דכתיב "נדבה תעשה אותו", ואפי' לנדר יכולים להקדישו דכתיב "נדבה תעשה אותו ולנדר", אבל למזבח לא דכתיב "ולנדר לא ירצה", ואף לנדבה למזבח לא דהא כתיב בתחילת הפסוק נדבה. ואם הקדישו לקנות בו נסכים, לת"ק לוקה ולרבי אינו לוקה.

המקדיש תמימים לבדק הבית עובר בלאו ועשה, עשה דכתיב "נדבה תעשה אותו", ולא דכתיב "וידבר ד' אל משה לאמר", "לאמר" היינו לא נאמר בדברים, וי"מ דהיינו לא אמור.

באיזה קרבנות יכולים להמיר - אין הכהנים ממירים אלא בקרבנות שלהם, אבל לא בחטאת או באשם או בבכור. וריו"ח בן נורי אמר שבכור שהכהנים זוכים בו בחייו יוכלו להמיר בו, וענה לו ר"ע דכתיב "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" הוקש הוא לתמורתו שכמו שהוא קדוש בבית הבעלים כך הדין בתמורתו, ואין הכהן יכול לעשות לו תמורה.

בעלות הכהנים בכבור

הכהנים יכול למכור בכור תם רק כשהוא חי, ואם הוא בעל מום יכולים למכורו אף כשהוא שחוט. רב נחמן מבאר שרק בזמן הזה כהן יכול למכור תם חי, אבל בזמן ביהמ"ק שהוא עומד להקרבה א"א למכורו. והגמ' מאריכה להקשות על דבריו ולתרוצם.

והא דאיתא לעיל שריו"ח בן נורי אמר שבכור הכהנים זוכים בו בחייו, צ"ל דאיירי בכבור חול", וכו"ש דס"ל שאם בא לא"י כשהוא תמים יקרב. (ח:).

ח. כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה, שניהם אוכלים בתרומה, ובגורן מקבלים רק חלק אחד, ובכורם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במום לבעלים, מפני שכל אחד יכול לומר שהוא הכהן, (משא"כ בכבור של ישראל שאף בזמן הזה צריכים לתת אותו לכהן לאחר שנפול בו מום), וכשיגדילו ישחררו זה את זה.

החרמת בהמות עיר הנידחת אינה נוהגת בבהמת בכור ומעשר שבה, דכתיב "בהמתה", וכן החרמות שללה אינה נוהגת בכסף מעשר שני שבה, דכתיב "שללה". הגמ' אומרת שכיון שאין עושים עיר הנידחת אלא בב"ד של שבעים ואחד בהכרח איירי בזמן שביהמ"ק קיים, ולרב נחמן שאין זכות לכהן בתם נמצא שתם מתמעט מ"שללה" ו"בהמתה" ממעט בעל מום, והא דלא חשיב "בהמתה" מפני שאינו נאכל כשאר בהמות חולין, כדתנן שכל פסולי המוקדשין נמכרים באיטליז ונשחטים באיטליז ונשקלים בליטרא, חוץ מבכור ומעשר.

חיוב קרבן מעילה - כתיב "ומעלה מעל בד" לריה"ג בא לרבות קדשים קלים שהם מומן בעלים, ולבן עזאי בא לרבות שלמים, וביאר אבא יוסי בן דוסאי שכוונת בן עזאי לבכור בלבד. הגמ' אומרת שבהכרח איירי בזמן ביהמ"ק ובתם, דהא דומיא דשלמים קתני, ולרב נחמן דס"ל שאין הכהן יכול למכור תם איירי בכבור בחול", וכו"ש דס"ל שבכור תם שבא מחול"ל יקרב.

ח: מכירת בכור תם חי - לרב חסדא מותר לכהן למכור לכהן בכור תם חי, אבל אסור לכהן למכור לישראל, מפני שנראה ככהן המסייע בית הגרנות, (אבל אין לחוש שיטיל בו מום וילך לחכם ויאמר לו שהכהן נתנו לו במומו, שהרי אין רואים בכור לישראל אם הכהן לא בא עימו). ולרב אשי מותר לכהן למכור בכור תם חי לישראל, ואינו נראה ככהן המסייע בבית הגרנות כיון שבמכירה אין חשש זה, או מפני שהכהן לא יזיל את מחירו מחמת רווח עתידי שאינו בטוח.

ישראל צריך לטרוח בגידול הבכור, בדקה ל' יום, ובגסה נ' יום, ואסור לתת לכהן בתוך זמנו מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות.

מגבית מיוחדת לביסוס והרחבת פרויקט "תמצית"

עקב העלויות הגדולות בהדפסת והפצת סיכומי "תמצית" על הדף היומי ועל המשנה ברורה ועל הספרי מוסר, ומתוך היערכות להתחלת הש"ס בחודשים הקרובים, שבסייעתא דשמיא נגיש לפני הלומדים מלבד הסיכום הרגיל גם סיכומים מקוצרים, הקדמות לסוגיות, הרחבת הדברים, וסיכומים מההלכות הנלמדות בדף היומי, וכן לצורך הגדלת ההפצה, על כן אנו פונים בזאת לכל הלומדים הנהנים מהסיכומים, להשתתף השתתפות קבועה בהוצאות ההדפסה.

אנו מבקשים מכל אחד לתרום סך של 10 ₪ לחודש.

התורמים יוכלו לקבל חוברת סיכום על כל מסכת שנלמדת, וכן בסיום כל סדר מהש"ס את החוברת על אותו סדר.

אפשר לתרום דרך נדרים פלוס עבור "תמצית", וכן ב"קהילות" דרך בית הכנסת אהל תורה ברכפלד עבור "תמצית", או ב"נדרים פון" 03-7630543.

קופה 1450.

לפרטים ניתן להתקשר ל-052-7692282.

או לפנות במייל- A0527692282@gmail.com

חדש- יצא לאור תמצית משנה ברורה חלק ג', ותמצית מסכתות זבחים מנחות וחולין ובכורות וערכין.

כמו כן ניתן להשיג תמצית הש"ס א' (ברכות וסדר מועד). תמצית הש"ס ב' (נשים). תמצית הש"ס ג' (סדר נזיקין). (ניתן להשיג גם על כל מסכת בנפרד). וכן תמצית גפ"ת על מסכתות פסחים יבמות גיטין ב"מ וב"ב. תמצית תנ"ך, תמצית משנה ברורה חלקים א' ב', ותמצית ספרי מוסר, ותמצית ספרי חפץ חיים.

נקודות מכירה בירושלים, בני ברק, מודיעין עילית, אלעד, בית שמש, אשדוד, רכסים, ועוד.

חדש- ניתן לרכוש את החוברות ולקבלם הביתה באמצעות משלוח, (בכמויות המשלוח חינם).

לפרטים- 0527692282.

לפרטים והערות נא להתקשר ל-052-7692282.

גליון זה יוצא מידי חודש כשבועיים לפני המבחן, כמו כן יו"ל גם גליון סיכום חודשי על המשנה ברורה, ועל "קנין חכמה".

ניתן לקבל את הגליונות בנקודות ההפצה

או במייל- A0527692282@gmail.com

מבצע מיוחד לימי סוף הזמן ובין הזמנים- מי שחוזר על מסכת שלימה יכול לקבל בחינם חוברת תמצית הש"ס על אותה מסכת.

לפרטים- 0527692282

נקודות הפצה ברחבי הארץ: לפרטים ולפתיחת נקודות נוספות- 052-7692282.

ירושלים- ישיבת מיר (בית שלום, ארון קלטות "ובלכתך בדרך") 0527692282.

"מרכז הסת"ם" יחזקאל 1 ככר השבת. נוה יעקב- אשר גולק 8/2 077-7979554.

דברי חיים 12 (פלמן) 02-6259923. רמות פולין 66 דירה 28 02-5879786.

רמות ג' תאודור לביא 12 (ריימן) 052-7147249. פרחי 10 (חיון) 02-5401420.

רמת שלמה (הרב טרוביץ) ביהכ"נ חזו"א. "כתר מלוכה" רח' בית ישראל 1 053-3117762.

מנחת יצחק 3 (טויב) 0533117762. בית וגן- רח' משולם ראט 1 (קרפל) 02-6424736.

גבעת שאול - קהת 1 בכניסה לבנין ליד התד. חדש- הרובע היהודי, כולל צילו של היכל. 053-3107876.

בני ברק- מרצבן, מלצר 24 03-5790989. מרכז הסת"ם רחוב זכריה 3. יוספי. קיבוץ גלויות 9.

מנקין, בורוכוב 3 03-5780281. קלרמן, רבי עקיבא 9 054-8439903. כהן, יגאל אלון 27/8 054-8440406.

ציקינבסקי זונפלד 20 03-6769572. נאה, רבי מאיר 3, רמת אהרן, 052-7144066.

רוטנר סוקולוב 39 052-7662047. פקשר עזרא 33 א' מול ביכ"נ אגוי [מוהר"נ גשטטר] 03-6746990.

רבי טרפון 4 בני ברק מכבסת כבס - נא 0524077373. קרית הרצוג אברמסקי 43 (ניילינגר). 0524077373.

מודיעין עילית- ר"ע 30/6 052-7692282. כולל עטרת שלמה. אבני נזר 30/2 (זיידל) 08-9741111.

ריטב"ב 26 (רוכלין) 050-4173968. "תינוקי" רח' ריה"נ 30 הרב מפוניבז' 4 (יעקובוביץ). 052-7144090.

אהל תורה (אהבת שלום) רבי יהודה הנשיא 35. מרומי שדה 23 (פודולסקי) 08-9791339.

ביתר- פרידמן. קניג 18 058-3207845. המגיד ממעזריטש 27 קומה ג' (שכטר) 052-7684471.

אשדוד- רובע ז' חלפתא 5/2 (וולף) 08-8642821. רובע ח', הירושם 37 (וולף) 053-3148677.

אופקים- (קריימן) החי"א 1605/6 054-8415259. רכסים- כולל נר ישראל (כהן) 052-7183722.

בית שמש- רמה א' ערבות הנחל 8/1 02-9920565. חדש- נחל לוז 18 (אופיר) 0533103773.

בן איש חי 71/6 (לוי). 050-4120542. חדש- רמה ג' משה רבינו 9/9 (הומינר) 0527674908.

אלעד- (אדלשטיין) ככולל מדרש אליהו, או ברח' בעלי התוספות 22. 052-7690972, או 03-9337827.

הר יונה- בביהכ"נ המרכזי, 058-3293176. פתח תקוה (ברוכים) רח' אריה בן אליעזר 26/15 052-7107905.